

การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ถึงแม้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีกำลังทหารและกำลังตำรวจอยู่ในอำนาจก็ตาม แต่พฤติกรรมทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่างสงคราม ได้กลายเป็นสาเหตุให้กลุ่มนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามได้ใช้เป็นเหตุฉวยโอกาสในการดำเนินแผนการโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นผลสำเร็จในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๗

ก. การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้นสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์

จากการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ ต่างก็เป็นผู้นำที่มีพรรคพวกให้การสนับสนุนด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่นายปรีดี พนมยงค์ นั้น ตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากกำลังที่ให้การสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ นั้น เป็นกำลังที่ปราศจากอาวุธ ดังนั้น นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้แต่คุมเชิงจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตลอดมา ครั้นเมื่อญี่ปุ่นได้ปฏิบัติการละเมิดความเป็นกลางของไทยด้วยการยกพลขึ้นบกทางชายฝั่งภาคใต้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ ต่างก็มีความคิดในการดำเนินนโยบายต่อต้านญี่ปุ่นแตกต่างกัน ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงกำจัด นายปรีดี พนมยงค์ ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ด้วยการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี และเสนอให้ นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แทนตำแหน่งเจ้าพระยามรราชซึ่งถึงแก่อสัญกรรมไป ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้มีโอกาสชักชวนการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ต่อญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้อิทธิพลกำจัด นายปรีดี พนมยงค์ ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น ย่อมจะทำให้ นายปรีดี พนมยงค์ เข้าใจสถานะการณ์ของตนเองได้คือว่า กำลังถูกจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็กั้นออกจากวงการเมือง ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองรวมกันมา

สำหรับพฤติกรรมของ นายปรีดี พนมยงค์ ที่อาจจะก่อความไม่พอใจให้แก่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในขณะนั้น คงเนื่องมาจากกรณีที่ นายปรีดี พนมยงค์ สนับสนุนการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖ และกรณีที่ชี้ข่าวว่า นายปรีดี พนมยงค์ คิดจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร

การวางแผนโค่นอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

สภาวะภายในของประเทศไทยในระหว่างสงครามนั้น เต็มไปด้วยความ สับสนวุ่นวาย เพราะนอกจากรัฐบาลจะออกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ราษฎรปฏิบัติ ตามแล้ว กิจกรรมในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารของไทยยังคงอยู่ภายใต้ อิทธิพลของญี่ปุ่น อันเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามคำขอของกองทัพญี่ปุ่นอย่างหลัก เลี้ยงไม่ได้ อาทิเช่น การย้าย นายปรีดี พนมยงค์ จากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์" เมืองแรกประชาธิปไตย, หน้า ๖๖ - ๖๗.

กระทรวงการคลัง ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ การที่รัฐบาล
ต้องจัดส่งกองทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์และเสบียงอาหารให้แก่กองทัพญี่ปุ่น^๑ เป็นต้น
หลักฐานที่แสดงว่าประเทศไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นนั้น จะเห็นได้
จากถ้อยแถลงของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒
มกราคม ๒๔๘๖ ความว่า

สรุปความก็คือ ญี่ปุ่นเขาควบคุมเราอย่างประเทศอื่นที่เขาควบคุมอยู่หรือก็ได้
แต่เราได้อิทธิพล เช่นแทนที่เขาจะใช้นักบริหาร เขายืมเงินคลังเรา
ไปใช้ แล้วเอาเงินเย็นใส่ไว้ให้โตเกียว แล้วอายเงินนี้ซื้ออะไรไม่ได้
หย่างกลาโหมขอใช้เงินเย็นซื้ออาวุธก็ไม่ยอมให้ใช้เงินบาท ทหารเอาน้ำ
คานชามมาขาย เราขอชำระเงินเย็น ที่โตเกียวก็ไม่ยอม เป็นต้นเขามีหลัก
ของเขาว่า ทานไปอยู่ที่ไหน ที่นั้นต้องเลี้ยงเงินเย็นเมื่อใช้ไม่ได้ก็ไม่มี
ประโยชน์แก่เรา

นอกจากนี้ก็มีเรื่องข้าราชการผู้ใหญ่ที่ไปติดต่อกับญี่ปุ่น มักจะร้องมา
ว่าไม่ได้รับความยุติธรรม หย่างเช่นที่บ้านโป่ง พระนิกรฯ มารองว่าไป
เรียกแถมและเจ้าหน้าที่ไปสอบสวนไม่ให้ความยุติธรรม เวลาสอบสวนก็พูด
เสียงดัง ถีบเก้าอี้ให้ล้ม และอื่น ๆ รวมเบ็ดเสร็จก็จะมารองทูลว่าไม่ รัฐบาล
เองยังไม่ได้รับความยุติธรรม นอกจากจะเป็นมหาอำนาจ แต่กลองดังกริด
ดังเสส หยุกก็กดเรา เวลานั้นญี่ปุ่นก็เหมือนกัน^๒

การที่ประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น และเหตุการณ์
ของสงคราม ซึ่งในขณะนั้นมีท่าทีว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะเป็นฝ่ายได้ชัยชนะ จึงทำให้
บรรดาเสรีไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศร่วมมือกันอย่างแข็งขันในการต่อต้าน
ญี่ปุ่น และยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรจะหาทางเอา จอมพล ป. ออกจาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ชก หัสบัวเรือ และ ปรีชา สามัคคีธรรม, ๓๕ ปีแห่งยุคประชาธิปไตย

หน้า ๒๐๕. ^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเสส) ครั้งที่ ๑/๒๔๘๖ วันที่ ๒
มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ เกิดปัญหาการ เจรจา เรื่อง เอกราชของชาติ เมื่อ สัมพันธมิตร เป็นฝ่ายชนะ

แผนการ โคนอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งแรกนั้น เกิดจากแนวความคิดของ นายปรีดี พนมยงค์ โดยจะไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในต่างประเทศ แต่แผนการ^{นี้}ต้องประสบความล้มเหลวลง เนื่องจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยินยอมรับผิดชอบของพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายทวี บุญยเกตุ และ นายควง อภัยวงศ์ ให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น นายปรีดี พนมยงค์ จึงวางแผนนั้นต่อไปด้วยวิธีการล้าสมัยของสภาผู้แทนราษฎร

นายปรีดี พนมยงค์ ได้ชี้แจงเหตุผลที่ต้องใช้วิธีการทางรัฐสภา โคนอำนาจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ความว่า

การที่จะให้รัฐบาลออกนั้น มีอยู่ทางเดียวคือออกโดยไม่ไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎร จะเป็นมติไม่ไว้วางใจทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ แต่ที่จะทำเช่นนี้ได้ก็โดยอาศัย ๑) ผู้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร ๒) กำลังใจของสมาชิกที่จะคัดค้านในสิ่งซึ่งตนเองเห็นว่าไม่ถูก^๒

ในการวางแผนเพื่อโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นเสรีไทย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ เช่น นายเตียง ศิริขันธ์

ส่งบ สุริยินทร์, ประวัตินายกรัฐมนตรี, (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์ ๒๕๑๔), หน้า ๑๒๔.

^๒ คำให้การของ นายปรีดี พนมยงค์ ฐานะพยาน พันโท พระสารสาสน์ พลชั้นโท จำเลยคดีอาชญากรรมสงคราม

พ.ร.บ. ๒

นายทองเปลว ชลภูมิ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง คาวเรือง
 เป็นต้น สำหรับวิธีการเกลี้ยกล่อมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีใหม่ความกลัวที่จะโดน
 อำนาจจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายให้ นายทองเปลว ชลภูมิ
 รับหน้าที่เป็นผู้ไปดำเนินการ^๒

นายปรีดี พนมยงค์ เปิดเผยว่าการดำเนินการโค่นอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
 นั้น กระทำไต่ยากลำบากมาก เพราะจะต้องมีประธานสภาและสมาชิกสภาที่มีกำลังใจเข้มแข็ง
 และกล้าหาญ ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ถูกตำรวจจับตาอยู่ คุ้มเหตุนี้ จึงต้องไป
 ขอร้อง นายพลตำรวจเอก อุดล อุดล เศรษฐวิสัย อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นเสรีไทยให้ทำการ
 สอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายในขณะนั้น เพื่อให้
 บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เหล่านั้นลดความหวาดเกรงในอำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป.
 พิบูลสงคราม^๔

๒. นโยบายการต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

พฤติกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต่อญี่ปุ่นในระยะแรกของสงครามนั้น แสดง
 ให้เห็นว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ในการทำสงคราม
 กับฝ่ายสัมพันธมิตร ดังนั้นบรรดาคนไทยบางกลุ่มจึงเข้าใจว่ารัฐบาลไม่มีนโยบายต่อต้านญี่ปุ่น

ต้นฉบับวิทยุโทรพยากร
 ๑ ภัณฑนา (นามแฝง) X.O.Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย (พระนคร :
 โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๘๘), หน้า ๒๘ - ๓๑.

๒ คำให้การของ นายปรีดี พนมยงค์ สุภานุพาน นายพันโท พระสารสาสน์พลชั้น
 จำเลยคดีอาชญากรรมสงคราม
 ๓ ๕ เรื่องเดียวกัน
 ๔ ๕ เรื่องเดียวกัน

ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีนโยบายต่อต้านญี่ปุ่น
แต่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ทั้งนี้จะสังเกตได้จากคำกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ความว่า

ทุกคนเมื่อติดต่อกับต่างประเทศ เท่ากับเอาชาติไว้ข้างหลังด้วย ถ้าเสียท่าเขา
ชาติก็เสียด้วย จะขอความคุ้มครองจากใครไม่ได้ ต้องใช้ความสามารถของ
ตัวเองเท่านั้น มันเป็นธรรมาภิบาลของโลกที่ผู้คนแหย่อมเสียเปรียบผู้มีกำลังมากกว่า
ฝรั่งเศสคือกระบวนเราเมื่อปี ร.ศ. ๑๑๓ เราพึ่งจะคิดบัญชีเมื่อ ๒๔๘๔ นี้เอง
ตามหลักทฤษฎี จะเอาชนะชาติก็ต่อเมื่อชาติในตำบลที่เหมาะสมและในเวลาที่เหมาะสม
ตรงกันทางพลเรือนก็แล้วแต่กาลเทศะ ฉะนั้นการเจรจากับต่างประเทศ ทุกคน
ต้องใช้ความสามารถของตนทุกอย่าง เพื่อประเทศชาติและคิดหาทางแก้ไขไม่ใช้
มารอง จะต้องช่วยกันทำงานให้กลมเกลียว

ในเรื่องการต่อต้านญี่ปุ่นของรัฐบาลนั้น พลเอก เนตร ชมะโชชิน นาย
ทหารท่านหนึ่งในสมัยสงคราม ได้อ้างถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในระหว่าง
สงครามว่า เป็นนโยบายที่คนไทยส่วนมากไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของรัฐบาล
แม้แต่ในวงการของรัฐบาลก็รู้กันเฉพาะพวกวงในเท่านั้น สำหรับตัวท่านนั้น ในระยะ
แรก ๆ ก็ไม่เข้าใจนโยบายของรัฐบาล จึงได้แต่สังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ จนกระทั่งได้
รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าแผนกที่ ๓ ในกองเสนาธิการกองทัพบกสนาม ซึ่งมีหน้าที่ในการ
วางแผนการรบของกองทัพบก จึงได้ทราบความจริงของรัฐบาลในขณะนั้นว่ามีนโยบาย
ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเงียบ ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเสด) ครั้งที่ ๑/๒๔๘๖ วันที่ ๒ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๘๖

เนตร ชมะโชชิน, พลเอก ชีวิตนายพล หน้า ๒๖๗.

นอกจากปัจจัยทั้งสองประการแล้วยังมีสาเหตุบางประการที่อาจมีส่วนทำให้
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องสูญเสียอำนาจลง กล่าวคือ

๑. การใช้อำนาจเผด็จการ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นมา จอมพล
ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ดำเนินการบริหารและการปกครองประเทศ
ตามแนวความคิดและความต้องการของตนเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการกำหนด
นโยบายต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นหลักในการบริหารและการปกครองประเทศนั้น ล้วนแล้วแต่
เป็นนโยบายที่มาจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งสิ้น อาทิเช่น นโยบายการสร้างชาติ
นโยบายการเผยแพร่และปลูกฝังลัทธิชาตินิยมและนโยบายการเรียกร้องดินแดนคืนจาก
ฝรั่งเศส เป็นต้น โดยเฉพาะในสมัยสงครามนั้นปรากฏว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้
ใช้วิธีการปกครองแบบชาตินิยมที่รุนแรง ดังจะเห็นได้จากคำแถลงของ นายปรักส์
แก้วปลั่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ จังหวัดสุรินทร์ ความว่า

...การกระทำของเจ้าหน้าที่นั้นทารุณโหดร้ายเหลือเกิน ข้าพเจ้าได้เห็นและ
ได้ยินมารู้สึกว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่นั้นเป็นการกระทำที่เหมาะสมกับสมัย
ที่ยังป่าเถื่อนอยู่ในโพล่งไม้ คือมีการตีฟันบ้าง ทุบกันบ้าง ตบหน้ากันบ้าง เอา
ไม้เรียวเขี่ยกันบ้าง เอามายืนตากแดดทั้งผู้หญิงผู้ชายบ้าง การกระทำดังนี้
ไม่เฉพาะแต่วัฒนธรรมซึ่งมีระบุไว้ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม วัฒนธรรมซึ่งมีระบุ
ไว้ในคำเชิญชวนของทนายรัฐมนตรีก็เอามาทำโทษเหมือนกัน การกระทำ
ของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติไปเช่นนี้ ข้าพเจ้านึกไม่ออกว่า การกระทำเช่นนั้นเป็น
วัฒนธรรมของเขา หรือเป็นวัตถุประสงค์ของรัฐบาล แต่ครั้นข้าพเจ้าจะพูดขึ้น
หรือทักท้วงก็จะถูกกล่าวหาว่าขัดขวาง ยิ่งกว่านั้นเมื่อบางคนพูดพล่อย ๆ ไม่
ระมัดระวัง ก็จะหาว่าข้าพเจ้าเป็นแนวหน้า ไม่เห็นด้วยกับการบำรุงวัฒนธรรม
เป็นคนขายชาติ แล้วแต่จะกล่าวเอา...

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๖/๒๔๘๔ - ๒๔๘๕
(วิสามัญ) ครั้งที่ ๓ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕

นอกจากนี้ยังมีบุคคลบางคนซึ่งเคยร่วมงานในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงวิธีดำเนินการบริหารและการปกครองประเทศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคแรกไปในทำนองว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม คือผู้เผด็จการ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะ ได้รับพิจารณา

ก) คำให้การของขุนศรีศรารกร กรณีคดีอาชญากรรมสงคราม ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลย

...บรรดาผู้ก่อการ พยานชอบพอกับจำเลยมากกว่าผู้อื่น พยานเป็นผู้บังคับ การกรมตำรวจสันติบาลตั้งแต่ ๔๑ ตลอดถึงสมัยรัฐบาลนายควง และเป็น ที่ปรึกษากรมตำรวจมาจนปัจจุบัน จำเลยเป็นนายกรัฐมนตรีนับประมาณตั้งแต่ ๒๔๔๐ หรือ ๒๔๔๑ ตลอดมาจนถึงเดือนสิงหาคม ๔๗ ตอนตนจำเลยบริหาร ราชการดีมาก พึงความคิดเห็นของเพื่อนฝูง คณะรัฐมนตรีกลมเกลียวกันดี แต่ เมื่อใดที่เงินแดนทางอินโดจีนคืนแล้ว จำเลยเป็นจอมพล ทำอะไร ๆ โดยพล การ ไม่พึงความคิดเห็นเพื่อนฝูง...

ข) คำให้การของหลวงอดุลเดชจรัส กรณีคดีอาชญากรรมสงคราม ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลย หลวงอดุลเดชจรัสได้กล่าวถึงพฤติกรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ความว่า

...เมื่อจำเลยเป็นนายกรัฐมนตรีในตอนต้น ๆ มีชื่อเสียงดี คนนิยมมาก แต่ ภายหลังจากการพิพาทกับอินโดจีนและไค้เป็นจอมพลแล้วชื่อเสียงตก เนื่องจาก ชอบทำอะไรตามลำพัง และเพื่อนฝูงที่ใกล้ชิดทำให้เสีย รัฐมนตรีอื่น ๆ ในขณะ นั้นไม่มีใครกล้าขัดคอ เพราะถ้าขัดคอจอมพลจะเขียนหนังสือไปบอกให้ลาออก เช่น หลวงเซว่งฯ และหลวงเสรีฯ เป็นต้น ในตอนตนจำเลยเป็นประชาธิปไตย แด่ตอนหลังชอบกล ชอบรวบอำนาจ ทั้งนี้พยานเข้าใจว่าคงเสียประสาท เนื่อง จากถูกยิงบ้าง ถูกลอบวางยาบ้าง เลยหวาด ๆ เรื่อยมา ถ้ามีอำนาจมากแล้ว น่าจะเป็นเครื่องป้องกันได้

/จอมพลสนใจในเรื่องราวของอีตเลอว์ และมุสโสลินีมาก. คำว่า "เชอผู้น่า
มาจากพวกประจบสอพลอและสอคล้องกับความเห็นของจอมพลควย..." /

ค. นายอินทร สิงห์เนตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ จังหวัด
เชียงใหม่ ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ กรณีเสียงลือว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม
จะกลับเข้ามาสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีก หลังจากพ้นอำนาจไปแล้วเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗
การให้สัมภาษณ์ นายอินทร สิงห์เนตร คราวนี้ได้กล่าวพวกพ้องถึงเรื่องการเมืองและ
การปกครองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคแรก ความว่า

... ขณะนั้นหว่าคกลัวอำนาจมีคไปตาม ๆ กัน การเผด็จการของจอมพล ป.
ดำเนินไปตามแบบอย่างของอิตาลี แต่ของอิตาลียังมีฝ่ายค้าน สมัยจอมพลป.
ใครคานแล้วออกมาจากสภาก็แย อย่างนี้ไม่เรียกว่าเป็นเผด็จการอย่างไรจึง
จะเรียกเผด็จการ... ๒

ง) คำให้สัมภาษณ์ของ นายพรหม ลิทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๑
เปิดเผยเรื่องการใช้อำนาจเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความว่า

... ระหว่างที่จอมพล ป. กำลังเถลิงอำนาจอยู่มีคำแนะนำสำหรับผู้เป็นรัฐมนตรี
ซึ่งผมจำได้มีใจความว่า รัฐมนตรีทุกคนต้องทำตามนายกรัฐมนตรี เจ้ากระทรวง
ถึงแม้ไม่เห็นชอบควยก็จำต้องปฏิบัติตาม และต้องรับผิดชอบควย ยิ่งกว่านั้นยัง
เสนอร่างพระราชกฤษฎีกามอบอำนาจให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในภาวะคับขัน
ซึ่งมาตราที่ ๓ มีความว่า ผู้บัญชาการทหารสูงสุดจะให้ผู้หนึ่งผู้ใดทำอย่างไรได้
ทั้งนั้น ถ้าขัดขึ้นมีโทษถึงประหาร หรือจำคุก ๒๐ ปี ... ๓

^๑ไทยใหม่ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

^๒ไทยใหม่ วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

^๓ไทยใหม่ วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐

๑) คำให้การของ นายทวี บุญยเกษตร พยานโจทก์คดีพระสาสน์พลชั้น

ขอหาอาชญากรรมสงคราม

...จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชอบใช้ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด บังคับให้ราษฎรสวมหมวก สวมรองเท้า และชอบใช้จดหมายของเหลือง เป็นจดหมายต่อวารัฐมนตรีและข้าราชการอย่างรุนแรง จนผู้รับต้องขอลา และได้เปรียบเทียบจอมพล ป. ว่า เทียบได้กับฮิตเลอร์ อันมีกรมโฆษณาการเป็นเครื่องมือชวนเชื่อ มีทหารรวมใจไว้ และมีสันติบาลคอยติดตามบุคคลซึ่งจอมพลไม่พึงประสงค์...

อย่างไรก็ตามจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ปฏิเสธ อย่างแข็งขันในเวลาต่อมาว่าตนมิใช่ผู้เผด็จการ โดยอ้างเหตุผลว่า

...ในขณะที่ผู้ป่วนกำลังควบคุมชาติเขาอยู่นั้น หากเราจะต่อสู้ขัดขวางรอนกำลังผู้ป่วนและเตรียมรบผู้ป่วนในขั้นสุดท้าย ชาติไทยก็จำต้องยอมเสียสละสิทธิบางประการ โดยต้องเชื่อฟังและทำตามรัฐบาลไป ถึงแม้จะไม่ทราบเหตุผล ถ้าเห็นรัฐบาลไม่ก็ักแสวงหาที่ออกไปให้เห็น โดยไม่ต้องอ้างเหตุผลให้ออณาไป รัฐบาลก็คงจะเข้าใจและคงจะต้องออกไปเอง และถ้าเป็นไปตามที่เขียนมานี้ ผู้ป่วนก็จะไม่ทราบความสัมพันธ์ของเราอันจะเป็นภัยแก่เขาแล้ว ชาติไทยก็คงปลอดภัยอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เพราะฉะนั้น ลัทธิว่าอะไรก็ตามกัน จึงมีใช้ลัทธิเผด็จการ ดังที่มีผู้ปลุกปล้ำจนทำให้เราหลงเข้าใจผิดไป...

นอกจากนี้ในการให้สัมภาษณ์แก่ นายมาลัย ชูพินิจ เมื่อพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยืนยันอย่างมั่นคงว่าตนมิใช่ผู้เผด็จการ โดยกล่าวว่า

๒ ไทยใหม่ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

๓ จอมพล ป. พิบูลสงคราม "การร่วมมือและการต่อต้านผู้ป่วนสมัยสงคราม"

๔ เบืองแรกประชาธิปไตย หน้า ๒๒๘.

... เเลอะแถมยอมรับว่าผมใช้ชีวิตน่าจ้ะก็ขาดจริงใจหลายกรณีด้วยกัน เพื่อความรวดเร็ว และความสำเร็จของงานซึ่งเป็นสวัสดิภพของชาติ และตอนนั้นอธิบายนหรือให้เหตุผลกันไม่ได้ แต่เผด็จการคืออะไร ถ้าหากจะคิดความพยายามเป็น สิต์เลอร หรือมูสลินี ละก็ขอยกมือทวมหัวสาบาลคตหน้าพระแกมรถคตก็ครั้งว่าโดยน้ำใจแล้วไม่เคยได้คิดความภักใหญ่ใฝ่สูงในทางนั้นเลย

ผู้เผด็จการที่โหนจะพยายามสร้างงานซึ่งเชิดชูระบอบประชาธิปไตยไว้มากมายเท่าผม อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยก็ผม ถนนประชาธิปไตยสายยาวที่สุดในเมืองไทยก็ผม คนคิดให้วิทยุอาณัฐธรรมนูญเป็นมาตรา ๆ ไปก่อนเริ่มรายการอื่นทุกคืนก็ผม เทรี่ยญพิทักษ์รัฐธรรมนูญก็ผม

ขอบอกว่าผมไม่ใช่ผู้เผด็จการ ผู้เผด็จการจะคตองใจเหี้ยมกว่านี้ คนใจอ่อนอย่างผมเป็นผู้เผด็จการไม่ได้ ผมสาบานว่ามีผมสะอาคจากเรื่องสกปรกโสมมทั้งหลายอย่างทคน เขาเข้าใจกัน...?

๒. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับผู้อยู่ใต้งบังคับบัญชาและคนใกล้ชิด ถึงแม้ จอมพล

- ป. พิบูลสงคราม จะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดเช่นไรก็ตาม แต่การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีผู้อยู่ใต้งบังคับบัญชาและคนใกล้ชิดประจบสอพลอก็ย่อมจะมีผลให้ จอมพล
- ป. พิบูลสงคราม เอนเอียงไปตามคำประจบสอพลอเหล่านั้น และอาจเกิดความลุ่มหลงในค่ายกของสรรเสริญต่าง ๆ พฤติการณ์ดังกล่าวนับเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่จะนำความหายนะมาสู่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ เพราะคำประจบสอพลอและค่ายกของสรรเสริญนั้น ๆ อาจทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดความหลงผิดในการดำเนินนโยบายต่างๆ รวมทั้งทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไปโดยคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนได้กระทำไปนั้นถูกต้องและเหมาะสมทุกประการ

มีบุคคลบางคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงครามว่า เกิดจากการที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ล้มลงในคำยินยอม สรรเสริญ อันเนื่องมาจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและคนใกล้ชิด หลักฐานข้อนี้จะได้ จากคำกล่าวและบทความดังต่อไปนี้

ก) คำให้การของขุนศรีศรารกร พยานโจทก์ กรณี จอมพล ป.พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลยคดีอาชญากรรมสงคราม ในตอนหนึ่งของคำให้การของขุนศรีศรารกรได้กล่าว ว่า "พยานเข้าใจว่า เหตุที่จอมพล บริหารราชการแผ่นดินผิดไปกว่าก่อนนั้น เนื่องจาก เชื่อตนเองและเชื่อพวกสอพลอ เช่น หลวงสารานุประพันธ์ พระราชธรรมนิเทศ"

ข) คำให้การของ นายดิเรก ชัยนาม พยานโจทก์ กรณี จอมพล ป.พิบูล สงคราม ตกเป็นจำเลยคดีอาชญากรรมสงคราม ในตอนหนึ่งของคำให้การ นายดิเรก ชัยนาม กล่าววา "ใครเป็น นายมัน นายคง ไหมทราบ ทราบแต่ว่า เป็นข้าราชการ กรมโฆษณาการ เมื่อสงครามอินโดจีน ผู้ฟังชอบ นายมัน - นายคง เพราะพวกเราใจ ให้คนไทยรักชาติ ต่อมาผู้ฟังหมั่นไส้ เพราะพวกแต่เรื่องประจบสอพลอ"^๒

ค) คำให้สัมภาษณ์ของ หลวงสังวรณยุทธกิจ แก่ นายไสวพรหมี เจ้าหน้าที่ ข้าราชการของหนังสือพิมพ์ประชามิตรและสภาพบุรุษ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ตอน หนึ่งของการให้สัมภาษณ์ หลวงสังวรณยุทธกิจ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากถูกปลดออกจากราชการ เนื่องจากไม่สนับสนุนนโยบายเชื่อผู้นำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ไม่ได้ เข้าพบ หลวงสังวรณยุทธกิจ กล่าววาที่ตอ้งการพบ จอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น ตอ้งการ จะถามวา

ผมผิดอะไร ตั้งแต่เริ่มงานกันมาในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผมไม่เคย โกง ไม่เคยทุจริต แล้วจะถามเขาคือว่า เขาเลี้ยงคนยังไง คนดี ๆ หากไม่ ไม้รู้จักเลี้ยง กันไปเลี้ยงแต่คนประจบสอพลอ และคนเหล่านั้นเองที่ผมคิดว่าเป็น คนทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม กลายเป็นคนเคราะห์ร้ายที่สุดในโลก

นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานจากรายงานของขุนศรีศรารกรผู้บังคับการตำรวจ สันติบาลในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้รายงานต่อรัฐบาลถึงความรู้สึกของ ประชาชนที่มีต่อรัฐบาลในขณะนั้น อาทิเช่น กล่าวหาว่า รัฐบาลชอบเลี้ยงคนโกง ชอบใช้อำนาจ ไม่สนใจต่อรัฐธรรมนูญเป็นคน

^๑ไทยใหม่ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘

^๒เรื่องเดียวกัน.

^๓มาลัย ชูพินิจ บันทึกจอมพล หน้า ๑๗๓.

^๔ปริศนา คานตระกูล นายกวาง กับแม่ทัพผู้ป่วน พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์ศรี ๒๔๘๒) หน้า ๕๕ - ๕๖. (อ้างจากหนังสือของขุนศรีศรารกร เรื่องสันติบาลใต้ดิน)

๓. ความเสียหายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร

เนื่องจากการสร้างฐานทัพเพื่อชุมชนเป็นแผนการณ์ขั้นสุดท้ายที่สำคัญของรัฐบาล
ดังนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงเร่งดำเนินการก่อสร้างเพื่อชุมชนเป็นการด่วน โดยอ้างว่า
ว่าเป็นการสร้างเมืองหลวงใหม่ ในกรณี จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มอบหมายให้ นายพลตรี
อุดมโยธา รัตนาวดี เป็นผู้ดำเนินการสร้างเมืองหลวงใหม่เพื่อชุมชน มีหน้าที่สร้างแผนผัง
เมืองและดำเนินการสร้าง สำหรับการเกณฑ์แรงงานในการก่อสร้างนั้น จอมพล ป.พิบูล
สงคราม ได้แต่งตั้งให้ นายพันเอก รามณรงค์ เสนาธิการทหารเป็นผู้มีอำนาจในการสั่ง
เกณฑ์แรงงานราษฎร

ปรากฏว่ามีราษฎรจากจังหวัดต่าง ๆ ถูกเกณฑ์มาสร้างเพื่อชุมชนทั้งสิ้น ๒๕ จังหวัด
โดยให้อัตรากำลังขณะเดินทางวันละ ๓๘ สตางค์ และวันที่ทำงานวันละ ๗๕ สตางค์ สำหรับ
ผู้ที่ไม่ประสงค์จะถูกเกณฑ์แรงงานจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าทดแทน^๒

เนื่องจากเพื่อชุมชน เป็นจังหวัดที่ห่างไกลความเจริญ และเป็นเมืองที่มีภูเขาล้อม
รอบ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าซึ่งมีไข้ป่าชุกชุม ดังนั้นการดำเนินการก่อสร้างเพื่อชุมชนจึงเต็มไปด้วย
ความยากลำบาก ปรากฏว่าราษฎรที่ถูกเกณฑ์มาต้องเสียชีวิตเพราะไข้ป่าถึง ๕,๐๗๑ คน^๓
แต่รัฐบาลก็มีใ้โดยขอในการสร้างเพื่อชุมชนตามแผนการณ์ที่กำหนดขึ้น

^๑ หองสมุคพิบูลสงคราม, ลงวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

^๒ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๒๑๕, แฟ้มที่ ๖/๒๑๕ เรื่องกรรมาการดำเนินการเตรียม

ย้ายกระทรวงทบวงกรม

^๓ จดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่ ๕๔๔๔/๒๔๘๐ ถึงเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี เรื่องเงินค่าทำขวัญ ทำศพคนเกณฑ์สร้างเมืองเพื่อชุมชน

รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมรดกพระราชกำหนดระเบียบการบริหารนครบาล
เพื่อชวบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗
โดยมี นายโปร๊ะ สมหาหาร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ชี้แจงเหตุผล
ในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น ความว่า

ตามที่ได้อตราพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพื่อชวบูรณ์ พุทธศักราช
๒๔๘๗ ขึ้นบังคับเป็นกฎหมายก็เพื่อให้มีบทกฎหมายเกี่ยวกับระเบียบราชการบริหาร
ของจังหวัดเพื่อชวบูรณ์ชวไว เป็นพิเศษให้เหมาะสมกับสถานะการณ์ และโดยที่มีเหตุถูก
เงินซึ่งจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันทั้งที่มีได้ จึงต้องตราเป็นพระราชกำหนด

เนื่องจากเพื่อชวบูรณ์เป็นเมืองทุรกันดาร มีไข้ป่าชุกชุม ราษฎรที่ถูกเกณฑ์ไปจึงเสีย
ชีวิตเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อรัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมรดกพระราชกำหนดระเบียบ
ราชการบริหารนครบาลเพื่อชวบูรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ ต่อสภาผู้แทนราษฎร จึงถูกผู้แทนราษฎร
ฝ่ายค้านซึ่งเป็นพรรคพวกของ นายปรีดี พนมยงค์ และกอยหาโอกาสที่จะโค่นอำนาจของ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม อยู่เนั้น อภิปรายโจมตีพระราชบัญญัติอย่างรุนแรง อาทิ เช่น

๓. นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้แสดงความคิดเห็น
เห็นว่า การที่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นนั้น ยังไม่ทราบจุดมุ่งหมายอันแท้จริง
และได้เน้นถึงความทุกข์ยากของราษฎรที่ถูกเกณฑ์ไปสร้างเพื่อชวบูรณ์ ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่าง
คำอภิปรายต่อไปนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัย ๒ ชุดที่ ๓
วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

ราษฎรเหล่านั้นถูกเกณฑ์ไปจะต้องว่าเป็นบุคคล หรือผู้ที่ไม่มีความตั้งใจอย่างไร
 ฉะนั้นไม่ว่าใครก็ตาม หรืออาจจะถูกเกณฑ์ไปทั้ง ๆ ที่เจ็บป่วยก็มี มีลูกเล็กเด็กแดง
 ก็มี กำลังทำงานทำนาทำไร่ก็ดี แล้วไม่ถูกเกณฑ์แล้ว ต้องหาของพะรุง
 พะรัง แล้วถูกจับยัดเข้าคุก ค.ย. ผู้หนึ่งใส่หมวกกำหนด ๓๕ ตัว แขนบรรจงคน
 ทั้ง ๕๐ - ๖๐ คน ต้องยืนแถวมาจากสถานีบ้านทุ่ง มาถึงแก่งคอย เป็นเวลา
 ทั้ง ๕ - ๖ ชั่วโมง ต่อจากนั้นก็ต้องเดินเท้าไม่ต่ำกว่า ๑๐ วัน เหล่านี้เป็นผลมา
 จากนครบาลเพื่อข่มขู่ทั้งสิ้น พวกเขาเหล่านั้นเมื่อทำงานไปแล้วได้รับความเจ็บ
 ไข อุตสาหกขงทานผู้แทนทั้งหลายก็ทราบข้อเท็จจริงเหล่านั้นอยู่แล้ว ความเดือด
 ร้อนเหล่านี้ เราจะช่วยเหลืราษฎรได้โดยถือว่าเป็นพลเมืองของชาติ เราถือ
 มติในทางภราดรภาพ เราถือความเป็นพี่น้องรวมชาติ กำเนิดมาด้วยกัน ก็ขอ
 วิงวอนท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายว่า ถ้าเราไม่รีบหลักการณ์นั้นก็จะ เป็นการยอนหนัก
 เป็นเบา . ซึ่งจะเบาหน่อยหรือเบาามากก็แล้วแต่เราจะสามารถช่วยได้ ความเดือด
 ร้อนของราษฎรก็จะไคลคลาย ๆ เบาลง . เขาจะไกลดไปทำนา ทำไร่ หาลูกหาเมีย
 เพราะเวลาเขาไปไม่มีรถยนต์ ไม่มีลูกเมียไป เขาต้องแบกกะบุงตะกร้าไปพะรุง
 พะรัง เพราะฉะนั้นความเดือดร้อนจึงทับถมทวียิ่งขึ้น

ขอรองทานผู้มีเกียรติทั้งหลายได้เห็นแก่ราษฎร จังหวัดภาคกลาง ภาคเหนือ
 และภาคอีสานที่ได้รับความเดือดร้อนใน เรื่องก่อสร้างเพื่อข่มขู่จนแทบเลือดตากระเด็น
 มากจังหวัดที่ฉันไปมาแล้ว อำเภอดุสิตพริตตี้ จังหวัดศรีสะเกษก็ถูกเกณฑ์ไปแล้ว
 ๕๐๐ คน ทยอยไป ๕๐ กว่าคน ทั้งนชายชวยมาเลเรียเป็นส่วนมาก นอกจากนั้นยัง
 เจ็บป่วยอยู่อีกมากไม่ต่ำกว่า ๕๐ เปอร์เซนต์ และทานคิดคมีหรือว่าอย่างจังหวัดอื่น ๆ
 ที่ถูกเกณฑ์ไปในคืนแค้นพระกัณการเช่นนี้ อย่างจังหวัดอุบล ถูกเกณฑ์ไปแล้วหกพันกว่า
 คน และบุคคลเหล่านี้คิดจำนวนชายร้อยละ ๑๐ ก็ ๖๐๐ คน และจะต้องเจ็บป่วยเป็น
 มาเลเรียเรื้อรังอีก ๕๐ เปอร์เซนต์ และคนที่ไปนั้นต้องเป็นมาเลเรียทุกคน กำลังของ
 ชาติในภาวะเช่นนั้นจะเป็นอย่างไร และเดี๋ยวนี้เป็นฤดูทำนาแล้ว ความเป็นแนวหลังจะ
 เป็นอย่างไร ขอไปครุคคิครุ ขอไปรคพิจารณาคตามประชาชนซึ่งถูกเกณฑ์ไปสืบจึง
 ทั่วๆ ก็จำนวนไม่ต่ำกว่าแสนคน จำนวนชายร้อยละสิบก็ไม่ต่ำกว่าหมื่น และจำนวน
 คนที่ป่วยเรื้อรังก็อีกมาก เหล่านี้ฉันขอรองความเห็นใจจากทานผู้มีเกียรติทั้งหลาย ไม่
 ได้มีเจตนาจะลัตุค่านรัฐบาลอย่างจริงจัง แต่เป็นการขอรองให้ทานใช้ความเมตตา
 กรุณา มุทิตา แตอয়াให้ดูเบกษา

๑ เรื่องเดียวกัน.

๒. นายเขมชาติ บุญรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านรัฐบาล ความว่า

มีเหตุผลแวดล้อมต่าง ๆ ว่า เพ็ชรบูรณ์จะทำได้ และไม่ควรรู้ ไม่ควรออกเป็นพระราชกำหนดเลยที่เดียว แรกที่สุดก็ถือว่า ทานอาจสถานะการณสงครามเวลานี้ต้องทำรวดเร็วที่สุด ทานจะทำอะไร อะไรก็ไม่มี จะรวดเร็วอย่างไร เพ็ชรบูรณ์ยังเป็นป่าอยู่ ทานจะไปสร้างอะไรให้รวดเร็วทันสงครามไม่ทัน เครื่องบินไปเคียวเคียวก็ถึงแล้ว แทะจะไปสร้างเพ็ชรบูรณ์ให้ทันสงครามนั้นอีกสิบปีก็ไม่ได้ทันใจรัฐบาล การที่ต้องทำให้เกิดพระราชกำหนด เพื่อสร้างเพ็ชรบูรณ์นั้นตรงข้ามกับความคิดเห็นของรัฐบาล สถานะการณสงครามเราไม่ควรสร้างที่เพ็ชรบูรณ์ เป็นอันขาด ถ้าจะสร้างก็ไปสร้างที่อื่น พุงกาย ๆ อย่างจังหวัดร้อยเอ็ดของเราก็อาจจะสำเร็จทัน เพราะอะไรก็มีพร้อม ป่าก็ไม่มีไข้ก็ไม่มี แทะหากทานจะไปสร้างที่เพ็ชรบูรณ์แล้วยอมไม่ทันแน่ นี่เป็นประการที่ ๑ ประการที่ ๒ ที่ว่าเพ็ชรบูรณ์จะทำได้และไม่สำเร็จนั้นเพราะขั้นต้นจะไปสร้างก็เกิดกลางไม้ค้ำเสียแล้ว เพราะอะไร ราษฎรถูกเกณฑ์มาได้รับความยากลำบาก เป็นอย่างที่ท่านสมาชิกโลกลาวมาแล้ว ... ว่าเป็นนโยบายการเมือง แต่ความคิดคุณแล้วไม่ใช่เช่นนั้น ไม่ใช่ในนโยบาย ไม่สำเร็จอะไรสักอย่าง ทำเพ็ชรบูรณ์ไม่สำเร็จ และยิ่งกว่านั้นผิดก็ไม่ได้ เพ็ชรบูรณ์ไม่ใช่ที่ของถนนอยู่เป็นที่ของมาเดเวียอยู่ เป็นที่ของโรคบิดอยู่ เมื่อไปอยู่ในนั้นแล้วชาวก็หายาก เคียงขวารัฐการแท้ ๆ ไปซื้อข้าวแจกกินก็ลำบาก แทะจะเอาพลเมืองอพยพไปอยู่เป็นแสน ๆ อย่างไร หนาแดงก็รอนเป็นไฟ หนาแผ่น้ำท่วมคนตายอยู่ในนั้นไม่ใช่เมืองคนอยู่ แทะทานจะไปสร้างให้เป็นเมืองคนอย่างไร เมื่อไม่ได้แล้วสถานไม่ควรอนุมัติ

๓. ร.ท. ประจวบ มหาขันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดอุดรธานี ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านรัฐบาลความว่า

เรื่องเดียวกัน

โดยเหตุที่รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดตั้งนครบาลเพ็ชรบูรณ์ขึ้น ตามเหตุผลที่เสนอ
 มาก็คงคล้าย ๆ กับนครบาลกรุงเทพฯ รัฐบาลได้ตกลงแล้วว่า จำเป็นเมื่ออพยพแล้วจะ
 ให้เพ็ชรบูรณ์ตั้งเป็นนครบาลเพ็ชรบูรณ์นั้นน่าจะพึงไม่ขัดแย้งกันนัก เพราะเหตุว่าการ
 อพยพนั้นจำเป็นอยู่เองที่จะต้องให้พลเมืองไคอยู่ในที่ปลอดภัยสมบูรณ์พอสมควรกว่า แต่
 นครบาลเพ็ชรบูรณ์ที่กล่าวมาแล้วก็เป็นประการใด ท่านสมาชิกทั้งหลายย่อมซาบซึ้งในใจ
 แล้วว่าเป็นอย่างไรบ้าง นอกจากนั้นเราก็คงทราบด้วยแล้วว่า เครื่องบินของชาติก็จะบิน
 เห็นอู่เพ็ชรบูรณ์ไม่ไคหรือ อันนี้สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นอาหารการกินแม่เต้าน้ำจะคง
 คุ้มกว่าที่นี้ ไม่ใช่ในนครบาลเพ็ชรบูรณ์ คือว่าการจะสร้างเพ็ชรบูรณ์นี้ไม่ใช่ทำตามอารมณ์
 ของทำตามเหตุผล

จ. นายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ไคอภิปรายเป็น
 ทำนองหยั่งเชิงรัฐบาล ถ้าหากสภาผู้แทนราษฎร ไม่นอนุมัติร่างพระราชกำหนดฉบับนี้ โดย
 กลาวว่า

เมื่อจะมีการลงมติเช่นนี้ใครจะเรียนต่อท่านประธานว่า ท่านประธานควรจะได้สอบถาม
 ทามทวงรัฐบาลว่า การลงมติเช่นนี้จะเป็นการวางซึ่งเอาเปรียบอย่างหนึ่งอย่างใด
 หรือไม่ เพราะว่าผู้ตั้งเป็นผู้ตั้งที่สำคัญในนโยบายของรัฐบาลผู้ตั้ง และฉนั้นคาความ
 ว่าผู้ตั้งนี้จะคงตกไปเสียอีกคย และยิ่งคาความออกไปอีกว่าผู้ตั้งนี้รัฐบาลจะลาออก
 ฉนั้นจึงคาคามีการลงมติดังนั้นขณะนทางรัฐบาลจะพร้อมเพรียงหรือยัง ก็จะเป็นการ
 ไม่มีเรื่องเกิดขึ้นในภายหลัง

ต่อข้อซักถามและการอภิปรายของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ปรากฏว่า
 นายโปร่ง สมหากร ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถ
 ตอบข้อข้องใจ หรือแก้ข้ออภิปรายคัดค้านของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียงแต่ชี้แจง
 ว่า

๑ ผู้
 เรื่อง เคียวกัน

๒ ผู้
 เรื่อง เคียวกัน

ทุกอย่างขอพูดกันอย่างตรง ๆ ว่า จำเป็นต้องปิดบังบ้าง เพราะเหตุว่าเมืองนี้ไม่ใช่เมืองธรรมดา เป็นเมืองที่เกี่ยวกับความตั้งใจตั้งใจในการที่จะให้ประเทศชาติปลอดภัย เพราะเหตุว่าถ้าเราจำเป็นจะต้องอธิบายให้ชาวต่างประเทศฟัง แล้วก็ไม่แน่ใจว่าทางที่ใดจากการอธิบายนั้นจะสมดังความตั้งใจหรือไม่... เมื่อสรุปความแล้วทางรัฐบาลก็อยากจะขดถึงวอนขอร้องว่าอย่างไร ๆ ก็ตามที่ท่านสมาชิกโลกลาวมานั้น รัฐบาลไม่ปฏิเสธว่าไม่มีเสียที่เดียว แต่จำเป็นจะต้องกระทำเช่นนั้น และความจำเป็นนั้นได้เริ่มลงไปแล้ว ลงมือไปแล้ว เพราะฉะนั้นก็อยากจะให้งาน เช่นนี้ใคร่ลงจริงจัง และที่ท่านสมาชิกชุดของในปัญหา เรื่อง เกณฑ์คนอะไรต่าง ๆ นั้น เป็นเรื่องที่เราจะต้องแก้ไขอยู่ อยากรู้ก็ตามขอเรียนรวมความได้ว่า เราทุกคนจะต้องระดมกันทำทุกส่วนให้ลุล่วงไปด้วยดี และเรื่องโรคภัยไข้เจ็บนั้นเป็นเรื่องที่หนีไม่พ้น จึงขอเรียนให้สภานี้ไปรคเห็นใจ

— ๕๐๗ ๕๐๒

การลงมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการลงมติลับโดยเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร อ่านรายงานสมาชิก ๖ หักคะแนนที่ละคนตามลำดับอักษร แล้วได้เชิญ นายพันตรี ขจร ขจรกลางสนาม นายพัน สุพรรณसार นายเชื้อ คุปตพงษ์ นายชอน อ่ำพล นายเจียน หงส์ประภาส และ นายพันเอก ทวน วิชัยทัตตะ เป็นกรรมการนับคะแนน ผลปรากฏว่ามีผู้เห็นด้วยตามหลักการของรัฐบาล ๓๖ คะแนน ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ๔๔ คะแนน จึงเป็นอันว่าผู้คิดร่างพระราชบัญญัติโอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาล เพ็ชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ของรัฐบาลพ่ายแพ้ต่อมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่เคยประสบมาก่อน

ศูนย์วิทยุวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ เรื่องเดียวกัน
๒ เรื่องเดียวกัน

๑. จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเมืองภูเขาล้อมรอบ อาจมีประโยชน์ในการป้องกัน
จริง แต่ก็มีผลเสียอยู่มาก ที่อาจถูกปิดล้อมโดยข้าศึก ทำให้เกิดความขาดแคลนในเครื่อง
อุปโภคบริโภคได้ง่าย และจะไม่สามารถต่อสู้กับกองทหารญี่ปุ่นได้นาน เพราะกองทัพญี่ปุ่น
มีแสนยานุภาพทางอากาศเหนือกว่าไทยมาก อย่างเปรียบเทียบไม่ได้จังหวัดเพชรบูรณ์จะต้อง
ถูกโจมตีทางอากาศอย่างหนักซึ่งไม่มีทางจะป้องกันและต่อสู้ได้

๒. กองทัพญี่ปุ่นได้ทราบระแคะระคายเป็นอันดีในแผนการของจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ผู้แล้ว หากยังดำเนินต่อไป กองทัพญี่ปุ่นก็จะหาทางกำจัดกองทัพไทยได้ง่ายขึ้น
หรืออาจถูกกำจัดเสียก่อนที่แผนการนั้นจะสำเร็จก็ได้

๓. เมื่อรัฐบาลได้อพยพไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์เช่นนี้ก็จะทำให้ประชาชนขวัญเสีย
จะเห็นไปว่ารัฐบาลหนีเอาตัวรอด ปล่อยให้ประชาชนพลเมืองถูกทหารญี่ปุ่นรังแกข่มเหง
เหมือนกับลูกที่ไม่มีพ่อแม่ให้ความคุ้มครองป้องกัน

๔. จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่ในครั้งนั้นเต็มไปด้วยใช้จับสั้น หรือที่เรียกว่า
ไขมาเลเรีย ซึ่งไม่มีข้าราชการคนใดอยากไปอยู่ แต่เมื่อต้องถูกบังคับ ต้องให้ไปทำงาน
ที่นั่นแล้วก็ขาดกำลังใจ ในอันที่จะปฏิบัติงานให้ไ้ผล

ฉะนั้น ถ้าจอมพล ป.พิบูลสงคราม เปิดเผยความจริงต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า การ
สร้างนครบาลเพชรบูรณ์นั้นเป็นแผนการต่อต้านญี่ปุ่นก็อาจจะไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้
แทนราษฎร ตามเหตุผล ๔ ประการนั้น

ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดสร้างพุทธบุริมเขตเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๘๓ เพื่อป้องกันมิให้ญี่ปุ่นเข้ายึดครองพื้นที่ระหว่างจังหวัดลพบุรีและสระบุรี ทั้งนี้เพราะ
ญี่ปุ่นต้องการจะใช้ดินแดนในเขตนี้ รัฐบาลจึงหาทางออกด้วยการประกาศว่ารัฐบาลจะสร้างพุทธ

๑ ทั่ว บุญเกตุ, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยใน
ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒" เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า ๓๒๔ - ๓๓๐.

อีกสองวันต่อมา รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมมณฑล พุทธศักราช ๒๔๔๗ ต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมี นายพลตรี ประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้อธิบายชี้แจงเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎร ความว่า

เพื่อความเป็นการจัดสร้างนครศักดิ์สิทธิ์แห่งพระพุทธศาสนาให้เป็นแหล่งกลางที่ชุมนุมแห่งการศึกษาเหมาะสมกับพระพุทธศาสนาและปฏิบัติศีลธรรม เป็นที่รวมประติษฐานแห่งศาสนาวัตถุโบราณทั่วราชอาณาจักร และเป็นที่ตั้งแห่งการบริหารพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ ทั้งเป็นนิवासมณฑลของพุทธมามกะชนโดยเฉพาะ

ปรากฏว่าบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากได้อภิปรายไม่เห็นด้วยกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาลในครั้งนั้น คงจะเห็นได้จากการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่านต่อไปนี้

๑. นายทองอยู่ เขี่ยมบุญลุ่ม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร-ธนบุรี

ประการแรก ที่จัดว่าเป็นพุทธบรมมณฑลซึ่งเป็นแหล่งกลางในพุทธมณฑล ฉะนั้นมีความคิดเห็นคล้อยตามรัฐบาลในการจัดสร้างว่าเราควรจะไปในแหล่งที่เดียวกันนั้นเป็นเมืองพระพุทธศาสนา แต่การจัดสร้างนั้นจะต้องหมดเปลืองสิ้นภาระเงินทองมีชน้อยและอีก

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๔๔๗ (สามัญ) สมัยที่ ๒
ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

ประการหนึ่งราษฎรที่อยู่ในแหล่งหรือในเขตบริเวณพลที่จะต้องถูกเวนคืนก็มีอยู่จำนวนมาก และรัฐบาลก็ต้องขยายไป ฉะนั้นขอตั้งความขงใจว่า รัฐบาลจะต้องขยายราษฎรที่ถูกเวนคืนนั้นไปไว้ที่แห่งใด ประการที่ ๒ เป็นประการสำคัญก็คือว่าเงิน การที่รัฐบาลจะจัดสร้างเป็นเมืองชนนั้น รัฐบาลจะเอาเงินแผ่นดินที่จะเอามาจัดสร้างในพระนครนี้ขอให้รัฐบาลตอบให้ถนัด

๒. นายฟอง สิทธิธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้แสดงความคิดเห็นว่า "ในเวลาที่ยังสงครามกำลังคุกคามประเทศเช่นนี้ เราย่อมทราบดีแล้วว่ารายจ่ายที่มากที่สุดก็ในเวลาที่ยังสงครามอยู่" ๒

๓. นายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีให้เหตุผลว่า "ประชาชนเดือดร้อน เพราะถูกเวนคืน และถูกเกณฑ์แรงงาน" ๓

การลงมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการลงมติลับ โดยมี นายทองดี นะกาสินธุ์ นายแก้ว สิงหะคาเรนทร์ นายเรือโท บูลเดช รูปประสู นายประเสิด ศรีจัญญ นายพันศิริ ขจร ขจรกลางสนาม นายเจียน หงส์ประภาส เป็นกรรมการนับคะแนน ผลปรากฏว่ามีผู้เห็นชอบกับข้อเสนอของรัฐบาล ๓๑ เสียง และไม่เห็นด้วยต่อญัตติของรัฐบาล ๔๓ เสียง ทั้งนี้รัฐบาลจึงพ่ายแพ้อสภาผู้แทนราษฎรอีกเป็นครั้งที่ ๒ ในช่วงระยะเวลาที่ห่างกันเพียง ๒ วัน หลังจากที่รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมรดกพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลใต้จรบูรณ พุทธศักราช ๒๔๘๗ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ๑ ใ เรืองเคียวกัน
- ๒ ใ เรืองเคียวกัน
- ๓ ใ เรืองเคียวกัน
- ๔ ใ เรืองเคียวกัน

ความพ่ายแพ้ของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎรทั้ง ๒ ครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความ
 สามารถของ นายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวกในการโน้มน้าวจิตใจของบรรดาสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ให้มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าที่จะลงมติคัดค้านนโยบายของรัฐบาล โดย
 ไม่หวาดหวั่นต่ออำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

มีข้อนำสั่งเถกาท่าในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.
 ๒๔๘๗ เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโอนหน้าที่พระราชกำหนดระเบียบการบริหารนครบาล
 เพ็ชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ นั้น บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ ซึ่งเป็นพรรค
 พวกของรัฐบาลขาดความร่วมมือในการสนับสนุนรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่ก่อนจะมีการประชุมสภา
 ผู้แทนราษฎรนั้น นายพลตรี ไชย ประทีปเสน เลขานุการนายกรัฐมนตรี ได้มีจดหมายถึง
 บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ ขอร้องให้อยู่ในที่ประชุมสภา เพื่อช่วยโต้เถียง
 หรือชี้แจงให้สภาดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ปรากฏว่าในการประชุมเมื่อ
 วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าประชุมทั้งสิ้น ๘๗ คน
 สมาชิกที่เข้าประชุมส่วนมากเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรประเภท ๑ การที่สมาชิกประเภท ๒
 ขาดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนั้น สันนิษฐานได้ ๒ กรณีด้วยกันคือ

๑. เห็นพ้องกับแผนการโค่นอำนาจจอมพล ป.พิบูลสงคราม ของ นายปรีดี
 พนมยงค์ เพื่อดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น

๑. จดหมายเลขานุการนายกรัฐมนตรี ถึง สมาชิกผู้แทนราษฎร ประเภท ๒
 ที่ น.ว. ๑๕๕/๒๔๘๗ เรื่องขอให้ไปประชุมโดยพร้อมเพรียงกันในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๘๗

๒. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัย ๒
 ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

๒. ไม่เห็นชอบกับการสร้างนครบาดเพ็ชรบูรณ์ ซึ่งเป็นถิ่นทุรกันดาร อันเป็นต้นเหตุให้ราษฎรต้องทุกข์ยาก และสูญเสียชีวิตไปในการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก

เมื่อรัฐบาลพ่ายแพ้ยศกษัตริย์แทนราษฎรเนื่องจากการเสนอร่างพระราชบัญญัติคังกล่าวแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเรื่อง การพ่ายแพ้คดีในสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่าความคิดเห็นในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีแตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่าควรยุบสภาเสีย เพื่อทำการเลือกตั้งภายใน ๙๐ วัน อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ารัฐบาลควรลาออก ตามมารยาท เพราะการพ่ายแพ้คดีในสภาผู้แทนราษฎร ในเรื่องนโยบายสำคัญนั้น จะถือว่าเท่ากับเป็นการไม่ให้ความไว้วางใจรัฐบาล ปรากฏว่า รัฐมนตรีส่วนใหญ่ให้ความเห็นไปในทำนองว่ารัฐบาลควรลาออก

นายพลโท หลวงเกรียงศักดิ์พิพิชิต ประท้วงว่ารัฐบาลไม่ควรลาออกโดยให้เหตุผลว่า "จะมาเล่นการเมืองอะไรกันต่อหน้าราชสีห์ มีกองทัพทางความอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง เสนอให้ยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียให้หมดเรื่องไปแล้วเลือกตั้งกันใหม่"^๒ แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ความเห็นว่า "ออกกันเสียดีกว่าจะใคร่รู้ว่าใครเป็นใคร"^๓

ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ สำหรับเหตุผลในการลาออกครั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไขแจงไว้ในหนังสือกราบถวายบังคมลาออก ความว่า

ในการที่สภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติโอนมรดกพระมหากษัตริย์ ๒ ฉบับคังกล่าวแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นโดยเด่นชัดว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากไม่เห็นชอบด้วยในนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน ในเรื่องซึ่งรัฐบาลเห็น

^๒ ท. ประทีปเสนา; จอมพล ป. ขุนศึกไร้แผ่นดิน (พระนคร : พัทธนาการพิมพ์, ๒๕๐๗) หน้า ๔๘ - ๕๑.

^๓ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า หน้า ๕๒๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน

ว่าเป็นสิ่งสำคัญ อันสมควรจะได้รับจัดทำเพื่อความปลอดภัยและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามอันคับขันเช่นนี้ ทั้งนี้เป็นการแสดงความไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีที่ฉันทันเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ ฉะนั้นเพื่อให้การได้เป็นไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉันทันและรัฐมนตรีทั้งคณะจึงขอกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป

การที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น สันนิษฐานว่า เกิดจากมูลเหตุ ๒ ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องการทราบอย่างแน่ชัดว่าผู้ใดบ้างที่เป็นตัวการในการวางแผนการโค่นอำนาจของตนในครั้งนั้น

ประการที่สอง จอมพล ป.พิบูลสงคราม อาจมีความเชื่อมั่นในอำนาจของอิทธิพลของตนว่ายังมีมากพอที่จะทำให้สภาผู้แทนราษฎร เลิกตนเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป

๗. สถานะภาพของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ภายหลังจากการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

๑. การพ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว จึงย้ายกองบัญชาการทหารสูงสุดไปอยู่ที่โรงเรียนการทหารปืนใหญ่ที่โลกกระเทียม จังหวัดชลบุรี เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทั้งนี้การพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีอิทธิพลสูงสู่อำนาจอย่างสิ้นเชิง เพราะอำนาจในการควบคุมบังคับบัญชากำลังทั้ง ๓ เหล่าทัพนั้นยังขึ้นอยู่กับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

หนังสือพิมพ์บางฉบับโคลงขาวความเคลื่อนไหวของทหารบกต่อราชการลาออกจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงครามว่า "บรรดาทหารบกได้เปลี่ยนเสียงกึกก้อง
ที่พระราชอาณาจักว่าจะตามท่านแม่ทัพไปทุกวิถีทาง"

ทางบ้านรัฐสภาชั้น เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึง
ได้มีการข่าวเสียงสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ผลการข่าวเสียง ปรากฏ
ว่า พระยาพลพลพยุหเสนาได้รับคะแนนสูงสุด แต่พระยาพลพลพยุหเสนา ปฏิเสธที่จะเข้า
รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังนั้นฝ่าย นายปรีดี พนมยงค์ จึงสนับสนุนให้ นายทวี บุญยเกตุ
เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นผู้ที่มีความซื่อตรงและมีความสามารถ แต่เนื่อง
จากพวกเสรีไทยเห็นว่า นายทวี บุญยเกตุ เขาก็บุญไม่ได้นายปรีดี พนมยงค์ จึงเรียก
นายควง อภัยวงศ์ ไปพบ และขอให้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากจอมพล ป.พิบูล
สงคราม นายควง อภัยวงศ์ เห็นว่า เมื่อไม่มีผู้ใดกล้ารับที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
เพราะยังหวาดกลัวอำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงรับที่จะดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีสืบต่อไป^๒

ในขณะที่ นายควง อภัยวงศ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น มีข่าวลือว่า
จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะยกกำลังเข้ายึดอำนาจจาก นายควง อภัยวงศ์ หลักฐานข้อนี้
จะเห็นได้จาก ข้อเขียนของ นายควง อภัยวงศ์ ความว่า

ขณะนั้นมีข่าวเขย่าขวัญเกี่ยวแกว่งที่ของหลวงพิบูลสงครามว่า ทหารทางลุ่มบุรีจะยก
มายึดพระนครบาง พวกทหารยังสนับสนุนหลวงพิบูลสงครามบ้าง ล้วนแต่เป็นชาวที่
บ้านทอนกำลังใจของหมู่ที่มิใช่หลวงพิบูลสงครามทั้งสิ้น ผมใดเขาเผ่าพระองค์เจ้าอาทิตย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศรีกรุง วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

^๒ ควง อภัยวงศ์ "การเปลี่ยนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม" เบื่องแรก

ประชาธิปไตย หน้า ๑๕ - ๑๖.

ที่พอภาค ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามธรรมเนียม ท่านรับสั่งถาม ว่า จะเป็นนายกรัฐมนตรีหรือ ผมก็ตอบรับ ท่านถามอีกว่า ถ้าหลวงพิบูลสง- กรามยกมาที่จะทำอะไร ผมก็พูด ขวาพระเจ้าของสุโขทัยคนนี้นั้น เพราะเป็น หน้าที่ของข้าพระพุทธเจ้า ท่านอีกก็ว่า ถ้าสู้ไม่ไหวจะทำยังไง ผมก็พูดไปว่า ถ้า สู้ไม่ได้ก็ต้องโกยนะซี พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาทรงแสดงความดีใจพระทัยและ ทรงซื่อใหม่มาจนตัวเสีย เพราะท่านไม่กล้าจะลงพระนาม แดงคั้งให้ผมเป็นนายก รัฐมนตรี ถึงกับรับสั่งว่า ถ้าผมไม่ถอนตัวออก ท่านจะลาออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์

ด้วยความทวนเร่งตอบอำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พระองค์ เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา จึงมีหนังสือถึงประธานสภาผู้แทนราษฎร (นายปลอด วิเชียร ณ สงขลา) ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ขอลาออกจากตำแหน่งประธานผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ ซึ่งสภาก็มีมติให้ลาออกด้วยคะแนน ๖๒ : ๒ คั้งนั้นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงเหลือ นายปรีดี พนมยงค์ แลเพียงผู้เดียว

ในเรื่องอำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ดูเหมือนว่าจะมีคน ทวนเกรงอยู่มีใช้อยู่ จึงจะเห็นได้ว่ากการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนได้ขอเข้าพบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในทำนองที่อยากจะชี้แจงและปรับความเข้าใจกับจอมพล ป. พิบูล สงคราม แต่ปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไมอนุญาตให้เข้าพบโดยชี้แจงเหตุผลว่า "เนื่องจากฉันได้รับพระบรมราชานุญาตให้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว หากจะมาพบ ฉันก็เกรงว่าจะมีข้อครหาได้และเป็นทางก่อให้เกิดความสะทกใจแก่ผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี"

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องเดียวกัน

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๖ / ๒๔๘๗ (สารคดี) สัปดาห์ ๒ ๑๙๕๖

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

ต่อไป

เกี่ยวกับข่าวที่ว่าจอมพล ป.พิบูลสงครามจะนำกำลังเข้ายึดอำนาจรัฐบาลนั้น นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี จึงได้นำความเข้าปรึกษากับหลวงอดุลเดชจรัส หลวงอดุลเดชจรัส ได้เสนอให้ นายควง อภัยวงศ์ ไปเจรจากับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ลพบุรี ดังนั้น นายควง อภัยวงศ์ จึงเดินทางไปพบจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ลพบุรี ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ให้การต้อนรับด้วยดี และได้มีการเจรจากันตามลำพัง^๒ แต่รายละเอียดในการเจรจานั้น นายควง อภัยวงศ์ มิได้เปิดเผยไว้

ทางด้านจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้น เมื่อมีข่าวว่าตนจะนำกำลังเข้ายึดอำนาจรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ จึงได้มีหนังสือชี้แจงขอเท็จจริงโดยผ่านทางหนังสือพิมพ์ ความว่า

ฉันขอแจ้งให้พี่น้องชาวไทยที่รักทราบว่า ตามที่ผู้พูดว่าฉันจะยกกองทัพเข้าบริหารราชการแผ่นดินเพื่อแย่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจาก พ.ต.ควง อภัยวงศ์ นั้น ฉันขอแจ้งว่า ไม่มีมูลความจริงเลย เพราะฉันได้ลาออกมาแล้วตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ เหตุใดฉันจะเข้าไปแย่งตำแหน่งจาก พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ซึ่งเท่ากับเป็นน้องชายที่รักของฉัน เมื่อ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ได้มาพบฉันก็ได้สนทนากันอย่างญาติและมีมิตรที่สนิท ฉันจึงจัดมิชชันให้รัฐบาลใหม่ในบริหารราชการให้สำเร็จสมความปรารถนาตลอดไป

ศูนย์วิทยุวิทยุพยากรณ์

^๑ หองสมุดพิบูลสงคราม สมุดสังฆการ เล่ม ๔ ลงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗
^๒ ควง อภัยวงศ์ "การเปลี่ยนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม" เบื้องแรกประชาธิปไตย

หน้า ๔๑๗.

^๓ ศรีกรุง วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

ถึงแม่จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวลือที่นั่นแล้วก็ตาม แต่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงอยู่นั้น ยังคงเป็นที่ห่วงเกรงของฝ่ายรัฐบาล จึงมีการคิดแผนการที่จะปลดจอมพล ป.พิบูลสงคราม ออกจากตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หลักฐานข้อนี้จะเห็นได้จากข้อเขียนของ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกล่าวว่า

จอมพล ป. ได้ไปรวบรวมทหารตั้งมั่นอยู่ที่ลพบุรี ซึ่งเป็นการคุกคามรัฐบาลชุดใหม่ พล.รท. สิ้นธุ กมลสนาวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้บัญชาการทหารเรือ จึงไต่มาหาข้าพเจ้าว่า จะต้องรับปลดจอมพล ป. จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยขอให้ พล.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นแม่ทัพใหญ่กับ พล.ต. ชิต มั่นศิลป์สีกาคโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่ เมื่อใดทราบตาม พล.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา กับ พล.ต. ชิต มั่นศิลป์สีกาคโยธารักษ์ ตกลงรับตำแหน่งดังกล่าวแล้ว ฝ่ายทหารเรือจึงเชิญตัว พล.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา ซึ่งเกิดป่วยขึ้นมาอย่างกระทันหันไปอยู่ที่กองทัพอเรือที่พระราชวังเดิม ชนบุรี เป็นการลับ^๒

เกี่ยวกับการปลดจอมพล ป.พิบูลสงคราม ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น นายควง อภัยวงศ์ ได้บางเหตุผลว่า การที่ตนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังคงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม นอกจากนั้นผู้บัญชาการก็ไม่ไว้วางใจจอมพล ป.พิบูลสงคราม ถ้าหากไม่รีบแก้ไข เกรงว่า กองทัพอู่นและกองทัพไทยอาจปะทะกัน

ศูนย์ วิทยุ ทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์" คำปราศรัยสุนทรพจน์บางเรื่องของ นายปรีดี พนมยงค์ และบางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย" หน้า ๑๔.

^๒ ควง อภัยวงศ์, "การเปลี่ยนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม", เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า ๔๑๗ - ๔๑๘.

ดังนั้นในวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ นายควง อภัยวงศ์ และขุนศรีศรากร จึงได้เดินทางไปพบจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ลพบุรี สำหรับรายละเอียดในการเจรจานั้น นายควง อภัยวงศ์ มิได้กล่าวถึง เพียงแต่เขียนบรรยายไว้ว่า "ผมกับขุนศรีศรากรก็เดินทางไปหาหลวงพิบูลสงคราม ที่ค่ายทหารลพบุรีอีกครั้งหนึ่ง บอกความจำเป็นที่ต้องขอให้ช่วยกันรักษาความปลอดภัยของบ้านเมือง เนื่องจากทหารญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจ คราวนี้รู้สึกว่าการหลวงพิบูลสงครามไม่ค่อยพอใจ เมื่อเห็นว่าเราไม่อาจตกลงยอมขอมันได้ ผมก็สะกิดขุนศรีศรากรให้ลากลับ"

สำหรับขุนศรีศรากรนั้นเมื่อกลับถึงกรุงเทพฯ แล้วได้เขียนจดหมายส่วนตัวถึงท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ในทำนองขอรับรอง และชี้แจงถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถ้าหากจะใช้อำนาจทางทหารคุกคามรัฐบาลหรือพยายามที่จะช่วงชิงอำนาจคืน^๑

เนื่องจากความหวาดระแวงว่าจอมพลจะใช้ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเข้ายึดอำนาจการปกครอง นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี จึงดำเนินการประกาศยกเลิกและแต่งตั้งตำแหน่งทางราชการบางตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่าเป็นการกระทำเพื่อความเหมาะสมต่อสถานการณ์ของประเทศชาติและเพื่อประโยชน์การบริหารราชการแผ่นดิน^๒ สำหรับตำแหน่งที่ประกาศยกเลิกและแต่งตั้งได้แก่

๑. ประกาศแต่งตั้งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน
๒. ประกาศยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และแต่งตั้งแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพใหญ่
๓. ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ ปรีดา คานตระกูล, นายควงกับแม่ทัพญี่ปุ่น หน้า ๒๖ - ๒๗.

^๓ แผนกเก็บ สสร. จดหมายลับ เฉพาะ - กวน มาก ที่ ร.๕๒๕๕/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๗ จากนายกรัฐมนตรี ถึง ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้มีประกาศของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประกาศยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร
สูงสุดและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และแต่งตั้งให้

๑. พลเอก พจน์ พลโยธิน (พระยาพลพลพยุหเสนา) เป็นแม่ทัพใหญ่ มีอำนาจ
สิทธิขาดบังคับบัญชาแม่ทัพบก แม่ทัพเรือ และแม่ทัพอากาศ

๒. พลโท ชิต มั่นศิลป์สินาคโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่
ส่วนหน่วยราชการที่สังกัดและขึ้นอยู่กับบัญชาของผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้นให้
โอนไปขึ้นอยู่กับบัญชาของแม่ทัพใหญ่

ในขณะเดียวกันก็ได้มีประกาศแต่งตั้ง จอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้ดำรงตำแหน่ง
ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ^๒

วิธีการประกาศยกเลิกและแต่งตั้งตำแหน่งทางราชการบางตำแหน่งนั้นเมื่อให้
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ทมคมทบาทในทางการเมืองการปกครองและการทหารอย่างสมบูรณ์
ถึงแม้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินก็จริง
แต่ก็เป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น เพราะในทางปฏิบัตินั้น รัฐบาลไม่เคยปรึกษาข้อราชการต่อจอมพล
ป. แต่อย่างใด^๓

พ.อ.อนันต์ พิบูลสงคราม ได้เขียนบรรยายถึงสภาพของจอมพล ป.พิบูลสงคราม
ในขณะนั้น ความว่า



"ประกาศยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดและ
แต่งตั้งแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพใหญ่" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๑ ตอน ๕๒ (๒๔ สิงหาคม
๒๔๘๗) หน้า ๗๕๔.

^๒ แผนกเก็บ สสร. บั๊กที่ ๑๗, แฟ้มที่ ๒๕/๑๗ เรื่อง จอมพล แปลก พิบูลสงคราม
ปลุทธหาราชการแผ่นดิน

^๓ อ.พิบูลสงคราม จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม ๓ หน้า ๖๑๘.

เวลาที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินอยู่นั้น ท่าน
พร้อมทุกเมื่อที่จะให้ขอปรึกษาราชการตามที่รัฐบาลจะขอ แต่ก็ไม่ปรากฏว่ารัฐบาล
ได้แสดงความประสงค์จะหาหรือขอราชการกับท่านประการใดเลย

มีหลักฐานที่แสดงว่า ตลอดเวลาที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งที่
ปรึกษาราชการแผ่นดินนั้น ได้คงอยู่ภายใต้ความควบคุมสอดส่องดูแลของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด
ทั้งนี้เพราะ นายทวี บุณยเกตุ ในตำแหน่งผู้สังฆการแทนนายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งถึง
อธิบดีกรมตำรวจให้ส่งเจ้าหน้าที่ไปอารักขาให้ความปลอดภัยแก่ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ดังเช่น
ตัวอย่าง คำสั่งต่อไปนี้

เนื่องจากได้ทราบว่า พระท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กลับจากต่างจังหวัด
มาพักอยู่ในจังหวัดพระนครแล้ว โดยที่พระท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ตำแหน่ง
ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน จะสมควรส่งเจ้าหน้าที่ให้ไปรักษาความปลอดภัย หยาง
ไร หรือไม่นั้น ขอท่านได้โปรดจัดการตามระเบียบด้วย

อนึ่ง ในกรณี ถ้าพระท่าน จอมพล. ป.พิบูลสงคราม จะเรียกท่านหรือท่าน
จะไปพบปะสนทนาคุยประการใด ๆ ก็ตาม ขอให้รายงานให้ข้าพเจ้าทราบถึงการ
สนทนาคุยทุกครั้งไป^๒

การพ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในครั้ง
นั้น นับเป็นผลสำเร็จของ นายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวกที่ได้พยายามวางแผนโค่นอำนาจ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาตั้งแต่ต้น ส่วนการที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ปฏิบัติภารกิจที่มอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ แผนกเก็บ สสร. จดหมายลับ - เฉพาะ - คนมาก เลขที่ ๕๘๘๑ / ๒๔๘๓

ลงวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ จากนายกรัฐมนตรี ถึง อธิบดีกรมตำรวจ

แต่อย่างไรก็ดี อาจสืบเนื่องมาจากรัฐบาลของ นายควาง อภัยวงศ์ ใ้ผู้นำพระยาพลพล พุทเสนา ซึ่งเป็นบุคคลที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม และบรรดาทหารส่วนมากให้ความเคารพ และนับถือ เข้ามาดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ซึ่งมีอำนาจควบคุมกิจการทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพ หนังสือพิมพ์อินทรี เป้า ได้ลงบทความเกี่ยวกับการที่รัฐบาล นายควาง อภัยวงศ์ ใ้ผู้นำพระยาพลพลพุทเสนาเข้ามาดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ แทนตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร สูงสุด ความว่า

ฐานะของรัฐบาล นายควาง อภัยวงศ์ ตกอยู่ในฐานะที่อ่อนทรายเป็นขั้น แต่ในยามคับขัน เช่นนี้ รัฐบาลของ นายควาง อภัยวงศ์ ได้รับความสนับสนุนจากคณะราษฎร เป็นส่วน มาก จึงอาศัยอำนาจตามบทรัฐธรรมนูญประกาศใ้หลวงพิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และแต่งตั้งพระยาพลพลพุทเสนาเป็นแม่ทัพใหญ่ เมื่อพระ ยาพลพลพุทเสนาใ้รับการแต่งตั้งแล้ว ก็เรียกนายทหารชั้นผู้ใหญ่ไปประชุม ณ วัดพระแก้ว เป็นการปรึกษาหารือจะมีความซื่อสัตย์ต่อคณะรัฐบาลใหม่ และเชื่อฟังคำ บังคับบัญชาของพระยาพลพลพุทเสนา หลวงพิบูลสงคราม ได้รับความกระทบ กระเทือนจากเรื่องนี้นมาก

นอกจากผู้ปู้ซึ่งเคยเป็นมิตรของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ก็มีท่าทีไม่ไว้วางใจ ในตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ^๒ ดังนั้นจึงใ้ให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ในฐานะที่ไม่อาจ ปฏิบัติอย่างใ้ได้อย่างหนึ่งใ้ใ้ไปทว่าการวางเฉย ดังนั้นบทบาททางการเมือง การปกครอง และการทหารของท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงหยุดชะงักลงชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ศูนย์วิทยการศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๒๒, แห่งที่ ๒/๒๒ เรื่องข่าวและบทความหนังสือพิมพ์
แปลจากหนังสือพิมพ์อินทรี เป้า ฉบับวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓

^๒ ปรีชา กานตระภูด, นายกควางกับแม่ทัพปู้ หน้า ๓๑.

๒. จำเลยขอหาอาชญากรสงคราม

เมื่อ นายควง อภัยวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ก็ใ้มอบหมายให้ นายปรีดี พนมยงค์ ร่างประกาศว่าการทำสงครามระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรนั้นเป็นโมฆะ แต่การดำเนินการได้สำเร็จจริงในสมัยรัฐบาลของ นายทวี บุณยเกตุ โดยประเทศไทยได้ ประกาศสันติภาพเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

เมื่อสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายได้ชัยชนะ จึงมีการพิจารณาดังโทษผู้นำฝ่ายทหารและ พลเรือนของประเทศฝ่ายอักษะ โดยจัดตั้งศาลทหารระหว่างประเทศขึ้นที่เมืองนูเรมเบิร์ก เพื่อพิจารณาดังโทษอาชญากรสงครามนาซีเยอรมัน และตั้งศาลระหว่างประเทศภาคตะวันออกไกลขึ้นที่กรุงโตเกียว เพื่อพิจารณาดังโทษอาชญากรสงครามญี่ปุ่น

สำหรับประเทศไทยนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลงได้มีคนไทยตกเป็นผู้ต้องหาอาชญากรสงคราม ดังนี้ คือ

- ๑. จอมพล ป.พิบูลสงคราม
- ๒. พลโท จรูญ รัตนกุลเสรีเวียงฤทธิ์
- ๓. พลตรี ประยูร ภมรมนตรี
- ๔. พันโท พระสารศาสนพลชั้น
- ๕. นายเพียร ราชธรรมนิเทศ
- ๖. นายสังข์ พิธินัย
- ๗. นายฉ่ำ จำรัสเนตร
- ๘. หลวงวิจิตรวาทการ

คู่มือกฎหมายอาชญากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควง อภัยวงศ์, "การเปลี่ยนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม" เบื้องแรกประชา
ทิปตัย หน้า ๔๒๒.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๑/๒๔๘๘ (สามัญ) สมัยที่ ๒
ชุดที่ ๓ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

๑. อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม ๔ (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์,
๒๕๑๕), หน้า ๑๔.

๕ รศ.กุ่มกุ่ม ประเทศไทย เมื่อวันที่ 16 กันยายน 1488 อุทธรณ์ของ
เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 1489

๕. นายวณิช ปานะนนท์ (ตัวต่อกรมหมื่นป.ส ๒๕๔๗)

การที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม และพรรคพวกถูกกระหน่ำเป็นอาชญากรรมสงคราม นั้น สืบเนื่องมาจาก สัญญาฉบับแรกของฝ่ายสัมพันธมิตรระบุว่า "รัฐบาลไทยจะต้องส่ง อาชญากรรมสงครามตามบัญชีรายชื่อที่เขาได้ทำไว้ให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อนำตัวไป พิพากษาที่สิงคโปร์ หรือที่กรุงโตเกียว"^๒

คณะผู้พิพากษาสัมพันธมิตรได้แถลงหลักการสำคัญ ๆ เกี่ยวกับลักษณะ ของผู้ต้องหา อาชญากรไว้ ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. ได้ทำการติดต่อเพื่อทำลายสันติภาพ ทำผิดสัญญาระหว่างประเทศและวางแผนการนี้ทำศึก
๒. ละเมิดกฎหมายหรือจารีตประเพณีในการทำสงคราม. เช่น ปฏิบัติไม่ชอบธรรม ต่อทหารที่ตกเป็นเชลย จักส่งพลเรือนไปเป็นทาสยอแยงชาวของเอกชน ทำลายบ้านเมือง โดยไม่จำเป็นสำหรับการทหาร
๓. กระทำผิดคอมมูนลิสซึม เช่น ก่อการฆาตกรรม หรือก่อกบฏเหิงทางการเมือง หรือทางศาสนา เป็นต้น^๓



^๑ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๐, แผ่นที่ ๕๒/๑๕๐ หนังสือความมาก ที่ ๑๒๗/๒๔๔๕ จากประธานกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ เรื่องคำพิพากษาในคดีอาชญากรรมสงคราม

^๒ ทั่ว บุญยเกตุ, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ ๒" เบืองแรกประชาธิปไตย หน้า ๓๓๗.

^๓ "ข่าวจากวิทยุกระจายเสียงซานฟรานซิสโก" ไทยใหม่ วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕

แม้อุทธรณ์จะอ้างกันว่าได้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลหรือผู้บังคับบัญชา คำกล่าวอ้างนั้นก็ไม่สามารถปลดเปลื้องความผิดที่ตนก่อให้เกิดขึ้นได้ เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปอย่างยุติธรรม ผู้ต้องหาจะได้รับรายงานแสดงให้ทราบถึงความผิดของตนก่อนที่จะถูกฟ้องศาล และมีสิทธิที่จะสู้คดีด้วยตนเองหรือนายแก้ต่าง หรือไต่สวนพยานโจทก์ด้วยตนเองก็ได้ การพิจารณาคดีจะใช้ภาษา ๓ ภาษา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย

ในขณะนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เดินทางกลับมามีตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจาก นายทวี บุณยเกตุ ได้นำกฎหมายอาชญากรรมสงครามมาจากสหรัฐอเมริกา จึงได้ร่วมกับพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ พิจารณาจัดร่างกฎหมายอาชญากรรมสงครามของประเทศไทย ทั้งนี้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ให้เหตุผลว่า "มีกฎหมายอาชญากรรมสงครามของเราเองดีกว่า ไม่ต้องการให้คนของเราไปขึ้นศาลต่างประเทศ ไม่ต้องการให้เสียเสรีภาพทางการศาล" ดังนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี จึงได้นำร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม เข้าสู่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ และได้ร่วมกับพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ ซึ่งแจ้งเหตุผลต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ดังนี้

นายกรัฐมนตรี : เราได้เห็นกันแล้วว่า หลักรัฐประหารประเทศเขาจะปราบ War Aggression หลักรัฐประหาร ถ้าเราไม่ทำ เขาทำเองก็จะเสียเอกราช เพราะฉะนั้นเราต้องรีบทำเสีย ผมเห็นว่า War Criminal นี้มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

^๑ เรืองเคี้ยวกัน

^๒ สัมภาษณ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๒๐

^๓ เรืองเคี้ยวกัน

๑. ทางการเมือง ๒. ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง เอากฎหมาย
เสียฉบับหนึ่ง เอาโทษ ทากฎ มีหลาย Grade โดยเฉพาะพวกชาย
ชาติจริง ๆ ต้องลงโทษหนัก ผมถือหลักว่ากฎหมายที่ออกเมื่อ ๑๑
กันยายน เป็นกฎหมายใหญ่ แต่เราจะต้องบังคับเฉียบขาดก็ผิดกันหมด
จึงจะมีกฎหมายพวกอาชญากรรมสงคราม อยากรุ่นเป็นกฎหมายอีก
ฉบับหนึ่งต่างหาก

พระยาอรรถการีย์สุนทร : ผมได้รับคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีให้ร่างกฎหมายฉบับนี้ก็ได้แยกเป็น
๒ ฉบับ หลักการเพื่อที่จะพิจารณาอยากให้อ่านเสียทั้ง ๒ ฉบับ นาย
กรัฐมนตรีได้ให้หลักการกว้าง ๆ ไว้ ผมก็ได้พยายามไปทำแล้ว หลักการ
เรื่องนี้มีใหญ่ ๆ ดังนี้

ทำอย่างไรจึงจะชื้อไ้ความเป็นอาชญากร ผมคิดเอา ๖ ประการ
โดยอาศัยหลักของสหประชาชาติ และของนาง Jack Son และได้
บังคับพฤติกรรมในบ้านเรากัย มีปัญหาเรื่องปล่อยใหญ่ป่วนเข้าเมือง
เป็นต้น เมื่อคำนึงถึงเหตุการณ์นั้น ฟังคุณทั่วไปเขาไม่ตำหนิ
เพราะจะฉิบหาย แต่เขาตำหนิที่เราไปประกาศสงครามเข้า ผมนึก
ว่าจากหลัก ๖ ประการนี้ก็เอาตัวสำคัญ ๆ ได้เกือบทุกคนแล้ว

วิธีที่จะเอาอย่างไรนั้นก็คิดให้ตั้งกรรมการใครจะเป็นผู้พิพากษา
โทษ นายๆ ว่าถ้าจะไปศาลก็ดูจะใหญ่โต ถ้าจะใช้ศาลพลเรือน

พระราชบัญญัติกำหนดหน้าทีคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔

ได้จะดีกว่า ผมก็ตกลง เขาศาลฎีกาให้เป็นศาลพิจารณาคดี
โดยใช้วิธีพิจารณาของศาลชั้นต้น

ในร่างโทษให้กำหนดเป็นชั้น ๆ ไป จึงคิดว่าจะกำหนดเป็น
๓ ชั้น คือ ประหารชีวิต จำคุก ตลอดชีวิต จำคุกตั้งแต่ ๑๕ ปีถึง
๒๐ ปี

ปรากฏว่าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้นำร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม
เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

รัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เข้าสู่ที่ประชุม
สภาเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นผู้ชี้แจงเหตุผลใน
การเสนอร่างพระราชบัญญัติขึ้นต่อสภาผู้แทนราษฎร ความว่า

โดยที่อาชญากรรมสงครามเป็นภัยอันร้ายแรงต่อความสงบของโลก สมควรที่จะจัด
ให้บุคคลที่ประกอบไต่สนองกรรมชั่วที่ตนได้กระทำความโหดานุโหด เพื่อเป็นการคุ้มครองรักษา
ความสงบของโลก อันเป็นยอดปรารถนาของประชาชนไทย

ปรากฏว่าที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการ ๘๕ นาย^๑ นอกนั้นไม่แสดง
ความเห็น จึงเป็นอันว่าร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ผ่านสภาโดย
ปริยาย พร้อมทั้งก็ได้มีการแต่งตั้งกรรมาธิการ ๙ นาย เพื่อทำหน้าที่พิจารณาร่างพระราช
บัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘ บุคคลที่ได้รับเลือกให้เป็นกรรมาธิการในครั้งนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๕/๒๔๘๘ (สามัญ) สมัยที่ ๒

ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘

^๓ เรืองเดียวกัน

ได้แก่

- ๑. พระยาอรรดการิยนิพนธ์
- ๒. พระสุทธิอรรดคุณนถ
- ๓. นายทอง กัณฑ์ธรรม
- ๔. นายจรรยา สืบแสง
- ๕. นายสุวิชัย พันธเศวตร
- ๖. นายเลียง ไชยกาล
- ๗. นายพัน สุพรรณสาร
- ๘. นายนิยม สุภาพกุล
- ๙. นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์

เมื่อร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาพิจารณาแล้วได้กลับเข้าที่ประชุมสภาเพื่อพิจารณาในวาระที่ ๒ และ ๓ เพื่อพิจารณาเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๘๘ ปรากฏว่า สภาได้โต้เถียงเป็นเวลาประมาณ ๔ ชั่วโมง จึงได้มีนร่างพระราชบัญญัติเป็นกฎหมาย ทั้งนี้เพราะบรรดาผู้แทนราษฎรบางท่าน เช่น นายสุวิชัย พันธเศวตร นายเลื้อน พงษ์โสภณ พระยาศรีธรรมราช ฯลฯ ต่างแสดงทัศนไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมฉบับนี้ เพราะเป็นการออกกฎหมายย้อนหลังซึ่งเป็นการผิดหลักนิติศาสตร์ และกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงได้ชี้แจงเหตุผลและหลักเกณฑ์ในการร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ต่อสภาผู้แทนราษฎร ความว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องเดียวกัน

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๘/๒๔๘๘ (สามัญ) สมัยที่ ๒

ชุดที่ ๓ วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

... เมื่อเสนอกฎหมายนี้เข้ามาข้าพเจ้าก็ยังยึดหลักเอกราชของชาติโดยสมบูรณ์ เราชอบที่จะออกกฎหมายอะไรก็ได้ หลักการโดยเฉพาะก็อยากจะเวียนศอสนา นานา ขอให้ยึดหลัก ขอให้คำนึงอยู่อย่างที่ใครว่าสภาจะออกกฎหมายให้เอาดีระ เคนทางเท่า อะไรก็ได้ แต่ขอใ้ท่านพิจารณาวาจะสมควรหรือไม่

จากเหตุผลดังกล่าวของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช. บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงเห็นชอบให้ประกาศพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ ใ้เป็นกฎหมายได้

รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ ดังต่อไปนี้

- | | |
|------------------------------------|-------------------|
| ๑. นายสงวน อุลลาภิรักษ์ | เป็นประธานกรรมการ |
| ๒. หลวงบรรณกร โกวิท | เป็นกรรมการ |
| ๓. นายพันเอก หลวงสัมฤทธิ์ สุขุมวาท | เป็นกรรมการ |
| ๔. นายพันตำรวจตรี นิรัน ชัยนาม | เป็นกรรมการ |
| ๕. หลวงอรรดไกวัดยวดี | เป็นกรรมการ |
| ๖. พันเอกสุวรรณ เพ็ญจันทร์ | เป็นกรรมการ |
| ๗. พันโท หลวงเจริญเนติศาสตร์ | เป็นกรรมการ |
| ๘. นายอัมพร จินตกานนท์ | เป็นกรรมการ |
| ๙. หลวงอรรดวิภังชนพจนกร | เป็นกรรมการ |
| ๑๐. นายร้อยตำรวจเอกชมพู อรรถจินดา | เป็นกรรมการ |
| ๑๑. นายร้อยเอก สมจิตต์ ยศสุนทร | เป็นกรรมการ |
| ๑๒. ร้อยเอก เสนาะ นิลกำแหง | เป็นกรรมการ |

เรื่องเดียวกัน

- ๑๓. นายชัช สรียาภย์ เป็นกรรมการ
- ๑๔. นายสุพจน์ พูนเกษ เป็นกรรมการ
- ๑๕. นายกมล วรรณประภา เป็นกรรมการ

ก่อนถูกจับกุมในข้อหาอาชญากรรมสงคราม จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับข่าวเกี่ยวกับเรื่องจะถูกจับกุมข้อหาอาชญากรรมสงครามจากพรรคพวกอยู่เสมอ แต่ยังไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับข้อหาที่จะได้รับ ทั้งนี้จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แก่ นายมาลัย ฐพินิจ ความว่า

ผมยังไม่ทราบข้อหาเป็นทางการว่า โจทย์ในคดีอาชญากรรมสงครามเขาจะเอาผมแค่ไหน ฉะนั้นจึงยังตอบไม่ได้ แต่ถามผมของชนสำคัญในฐานะเป็นอาชญากรรมสงคราม ผมจะว่าความของผมเอง จะไม่แคงหรือถือความแคงทนายวาตางเลย ผมมีหลักฐานทุกอย่างที่จะแสดงความบริสุทธิ์ของผม เพื่อขอความเป็นธรรมในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี / ผมไปปฏิบัติหน้าที่และทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อชาติ เท้าที่ความรู้สึกรู้สึกของผม บังคับ ถ้าผลที่เกิดขึ้นจะไปทำให้ให้เกิดความเคียดแค้นแก่ประชาชนหรือความเสียหายแก่ชาติในทางหนึ่งทางใดนั้นไม่ใช่ความปรารถนาของผม และผมเสียใจ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกจับกุมในข้อหาอาชญากรรมสงคราม เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ มีบัตรประจำตัวอาชญากรรมสงคราม เลขที่ ๘๖๘๓/๘๘

๑ "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องแต่งตั้งกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ภาค ๒ เล่ม ๒ (๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๘) หน้า ๑๑๘.

๒ "บันทึกความทรงจำ ทานูตยิงละเอียก พิบูลสงคราม", เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า ๕๓๒.

๓ มาลัย ฐพินิจ, บันทึกจอมพล, หน้า ๒๔ - ๒๕.

๔ หองสมุดพิบูลสงคราม.

ในระยะแรกที่ถูกจับกุมนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกจำคุกอยู่ที่สันติบาล ต่อมา จึงถูกย้ายมาคุมขังยังสถานีตำรวจชุมพูนีและเรือนจำสุโขทัย ของจังหวัดพระนคร รวมระยะเวลาที่ถูกจำคุกทั้งสิ้น ๘๘ วัน

การที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกจำคุกในครั้งนั้นคงจะสร้างความทรมานทั้งทางกาย จิตใจและร่างกายอย่างไม่เคยประสมมาก่อน จึงได้เขียนโคลงไว้นั่งห้องซึ่งบรรยายความรู้สึกในขณะนั้นว่า

อันมหาสมุทรแสนสุดล้ำ
ดูเขียวคล้ำน้ำกับฟ้าหน้าห้วนไหว
แต่ยังไม่เหมือนคุกทุกขยาภิเษ
ยิ่งแลไปเหลือระอาฟ้ากับกรง^๒

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับคำเน่าพองจากศาลฎีกาตั้งวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ใกล้เคียง ๓ วัน จึงได้ขึ้นศาลเป็นครั้งแรกในวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ปรากฏว่าในสำนวนแรกนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกฟ้องคดีเป็นจำเลยคนเดียว ส่วนสำนวนที่สองนั้นตกเป็นจำเลยร่วมกับคุณพระราชมานิต และ นายสังข์ พิชโนทัย^๓

^๑ อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม ๔, หน้า ๑๐๒.

^๒ เอกชเรย์, ชีวประวัติบรรพชนชั้นนำของไทย, หน้า ๔๓๓.

^๓ อ. พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม ๒, หน้า ๑๐๘.

จากสำเนาคำฟ้องสำนวนแรกนั้น ปรากฏว่า พระยาอรรถกรกรมบุคคิ คณะกรรมการ
ตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโจทก์ คำฟ้องสำนวนที่ ๑ ประกอบด้วยข้อความสำคัญ
๔ ประการ

ข้อ ๑ เป็นการบรรยายลักษณะการปกครองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ว่าเป็น
เผด็จการ นิยมนโยบายการใช้อำนาจ และการทำสงครามเช่นเดียวกับ เยอรมนี อิตาลี
และญี่ปุ่น

ข้อ ๒ กล่าวถึงลักษณะนิสัยของคนไทยว่าเป็นผู้ที่รักสงบ ไม่นิยมในนโยบายและ
การกระทำของผู้ทำสงคราม จึงไม่รวมต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็ง เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.
๒๔๘๔

ข้อ ๓ กล่าวถึงลักษณะอุปนิสัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้มีนิสัยมักใหญ่
ใฝ่สูง และมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะคุมอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินไว้ในมือตนเอง
โดยเด็ดขาด เป็นบุคคลที่นิยมลัทธิเผด็จการและลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรง รวมทั้งบรรยายถึง
ลักษณะและวิธีการร่วมมือระหว่าง จอมพล ป.พิบูลสงคราม กับ ญี่ปุ่น รวมทั้งวิธีการโฆษณาชวน
เชื่อโน้มน้าวจิตใจคณะรัฐมนตรีให้ร่วมมือกับญี่ปุ่นเพื่อทำสงคราม

ข้อ ๔ เป็นการกล่าวสรุปภัยของอาชญากรรมสงครามว่าเป็นภัยต่อความสงบของโลก
และเป็นเหตุให้คงสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน

แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๑๕๐, แห่งที่ ๕๒/๑๕๐ สำเนาคำพิพากษาศาลฎีกา

ท้ายคำฟ้องทั้ง ๔ ข้อ ได้ระบุว่าพฤติกรรมดังกล่าวของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๘ มาตรา ๓(๑) มาตรา ๕ ซึ่งประกอบด้วยการกบฏหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๓ มาตรา ๒๔ และมาตรา ๓๐

ส่วนสำเนาคำฟ้องจำนวนที่ตั้งขึ้น ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ร่วมกับ คุณพระราชธรรมนิเทศ และ นายสังข์ พิชโนทัย กระทำความผิด ทางกรรมต่างวาระ หลายบทหลายกระทง เช่น โหมเผาขบวนเชลยศึกขบวนใหญ่ที่เห็นก็เห็นชอบในการกระทำของผู้กระทำการุณาน

ในการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลยนี้ ได้มีการเรียกบุคคลสำคัญในรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มาสอบสวนปากคำด้วย เช่น นายทวี บุญยเกตุ พลตำรวจเอก อุดมเดชจรีส นายไฟโรจน์ ชัยนาม เป็นต้น นอกจากนี้ประธานคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม (นายสงวน สุदारักษ์) ยังได้รวบรวมเอกสารหนังสือลับ ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กระทำไว้เป็นจำนวนหลายฉบับ ให้ศาลพิจารณาประกอบคดีอีกด้วย

สำหรับเอกสารหนังสือลับที่ประธานคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม เสนอต่อศาลฎีกา ได้แก่

๑. หลักฐานการรวมขุทระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๘๔ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ลงนาม

๑ เรื่องเดียวกัน

๒ เรื่องเดียวกัน

๓ แผนกเก็บ สดร. จกหมายฉบับ ที่ ๒๔/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕

จากประธานคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๒. ข้อตกลงเพิ่มเติมเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างกองทัพไทยและญี่ปุ่น ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ลงนาม

๓. ข้อกำหนดความเข้าใจเป็นการลับ ภาคผนวกกติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

(วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๔) จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ลงนาม

๔. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ๒๖ พฤศจิกายน ๓ ธันวาคม ๑๐ ธันวาคม ๑๑ ธันวาคม ๑๒ ธันวาคม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ และ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕^๑

ในการแถลงกล่าวหา ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลยนั้น ท่านผู้หญิงละเอียดพิบูลสงคราม ได้คิดขอให้คุณพระมุนีญาณวิมลศาสตร์ เป็นทนายความแก่ต่างให้ สำหรับคุณพระมุนีญาณวิมลศาสตร์ผู้นี้เคยเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งมีความสามารถในค่านกฎหมายและเป็นที่ยำเกรงของบุคคลทั่วไปในวงการศาล คุณพระมุนีญาณวิมลศาสตร์ได้แก่ต่างให้จอมพล ป. พุชชหาอย่างมีเหตุมีผล^๒

วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๕ ซึ่งเป็นวันที่ศาลฎีกาได้นักจำเลยทุกคนที่ต้องหาว่ากระทำผิดพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามไปพร้อมกันเพื่อฟังคำพิพากษานั้น ปรากฏว่าในเวลา ๑๐.๐๐ น. ศาลฎีกาได้ประกาศว่าพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโมฆะ โดยระบุงการฟ้องจำเลยในคดีอาชญากรรมสงครามทุกเรื่องความพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช ๒๕๕๕ เฉพาะที่เกี่ยวกับการกระทำนอกพระราชบัญญัตินั้นเป็นโมฆะ จึงชี้

^๑ อ. พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม ๔ หน้า ๗๕.

^๒ แผนกเก็บ สสว. ปีกที่ ๑๕๐ แฟ้มที่ ๕๒/๑๕๐ สำเนาคำพิพากษาศาลฎีกา

ชาติใหญ่ของโจทก์ทุกคดี คังเน็ม จอมพล ป.พิบูลสงคราม และพรรคพวกจึงได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

สำหรับเหตุผลที่ศาลฎีกาประกาศให้พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโมฆะนั้นสรุปได้ดังนี้

ศาลฎีกาจึงพร้อมกันพิพากษาชี้ขาดว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ จะเพาะที่บัญญัติลงโทษการกระทำก่อนวันใช้พระราชบัญญัติ ชัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตราที่ ๑๔ และเป็นโมฆะตามมาตราที่ ๖๑ การกระทำที่โจทก์ฟ้องจำเลยในคดีนี้เป็นการกระทำก่อนวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๘ อันเป็นวันใช้พระราชบัญญัตินี้ทั้งสิ้น จำเลยมีความผิดตามกฎหมายอื่นบางหรือไม่ สำหรับกรณีนี้ เพราะคดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ เท่านั้น และเมื่อบทบัญญัติอันโจทก์ฟ้องขอให้เอาผิดกับจำเลยเป็นโมฆะเสียแล้ว ก็ไม่มีทางจะลงโทษจำเลยได้ จึงให้ยกฟ้องของโจทก์เสีย ปล่อยจำเลยพ้นขบหาไป

พื้นที่ที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นอิสระ บรรดานักหนังสือพิมพ์ต่างเข้าทำการสัมภาษณ์ เพื่อถามความรู้สึกของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในขณะนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม กล่าวว่ "รู้สึกชื่นชมในความยุติธรรมของศาล และชื่นชมในเมตตาคุณของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก"^๑ ถอดคำตามถึงขนาดนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ตอบว่า "ยังพูดไม่ได้"

^๑ แมงกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๐, แฟ้มที่ ๕๑/๑๕๐ หนังสือความที่ ๑๒๑/๒๔๘๘

ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๘๘ เรื่องคำพิพากษาในคดีอาชญากรรมสงคราม

^๒ แมงกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๐ แฟ้มที่ ๕๓/๑๕๐ เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับผู้ต้องหา

ฐานกระทำผิดตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม

^๓ ไทยใหม่ วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

แต่ขอที่เป็นหนึ่งแน่แน่ว่าจะไม่ขอเล่นการเมืองอีกและจะยึดอาชีพทำไร่ไถนาอยู่อย่างคนบ้านนอกต่อไปตามเดิม"

ในการที่สภาผู้แทนราษฎรได้ประกาศให้พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโมฆะนั้น นับเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ศาลมีอิสระเต็มที่ที่จะพิจารณาวินิจฉัยพิพากษาคดีทั้ง ๆ ที่คดีอาชญากรรมสงครามเป็นคดีที่สำคัญที่สุดของเมืองไทยในขณะนั้น เพราะบรรดาผู้ต้องหาในคดีนั้นเป็นคณูมีอำนาจในทางการเมืองและการปกครองของประเทศไทยมาแล้วแทบทุกคน นอกจากนั้นคดีนี้ยังเป็นที่น่าสนใจของบรรดาชาวไทยและชาวต่างประเทศอีกด้วย

การที่พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโมฆะนั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของรัฐบาลในขณะนั้นว่าตั้งใจที่จะช่วยเหลือจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้พ้นจากความผิดโดยเฉพาะ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น และเป็นผู้เสนอพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามนั้น รู้ว่าพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามนั้นต้องเป็นโมฆะ เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษย้อนหลัง^๒ ทั้ง ๆ ที่ได้รับการหักท้วงจากรัฐมนตรีบางคนว่าพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามนั้นใช้ไม่ได้ แต่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็แข็งแรงเหตุผลที่ว่า "เราไม่ใช้ผู้พิพากษา เราเป็นนักการเมือง เมื่อนโยบายอะไรที่เห็นสมควร เราก็ทำ ขออย่าไปทำตัวเป็นนักกฎหมาย"^๓

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ้นข้อหาอาชญากรรมสงครามแล้วก็ได้ไปใช้ชีวิตอย่างสงบเงียบอยู่ที่ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี อย่างสามัญชน ดังนั้นบทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในระยะแรกจึงสิ้นสุดลงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง

^๑ ผู้ เรืองเดียวกัน

^๒ สัมภาษณ์, ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๒๐

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘

ง. สรุปและวิเคราะห์

การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น นับเป็นเหตุการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น เพราะในขณะนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังมีกำลังทหารอยู่ในอำนาจ ดังนั้นถ้าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังไม่ยินยอมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติโอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๕ และพระราชบัญญัติโอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล พุทธศักราช ๒๔๘๗ ของรัฐบาลฝ่ายแพ้ต่อสภาผู้แทนราษฎร ก็ย่อมจะกระทำได้ เพราะก่อนหน้านี้ ๑ ปี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยปฏิบัติมาแล้วในกรณีที่ไต่ขยับใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อคณะผู้สำเร็จราชการอย่างถูกต้องและได้มีประกาศให้ทราบโดยทั่วกันแล้ว แต่เหตุการณ์กลับปรากฏว่า จอมพล ป. ไม่ยอมลาออกจากตำแหน่งตามใบลาที่เสนอไปแล้ว

จากการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๕ - พ.ศ. ๒๔๘๗ พบว่า การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น เกิดจากปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. วิธีวางแผนการโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม ของ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นไปอย่างรอบคอบและแนบเนียน กล่าวคือ นายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวกสามารถวางแผนเกลี้ยกล่อมให้บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นข้อบกพร่องและความเสียหายของนโยบายการสร้างเมืองหลวงใหม่ เพชรบูรณ์ และพุทธบุรีมณฑลของรัฐบาลได้อย่างชัดเจน รวมทั้งใช้เทคนิคที่ทำให้บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลดความเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้

๒. จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเชื่อมั่นในอำนาจและอิทธิพลของตนในสภาผู้แทนราษฎรมากเกินไป นับตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้นมา ปรากฏว่ารัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ต่าง ๆ ต่อสภาผู้แทนราษฎร เป็นจำนวนมาก ปรากฏว่าทุกครั้งที่รัฐบาลเสนอร่าง

พระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ เหล่านั้น สภาผู้แทนราษฎร จะมีมติเห็นชอบตามที่รัฐบาล
เสนอมาทุกครั้ง ทั้ง ๆ ที่ร่างพระราชบัญญัติบางฉบับเป็นเรื่องที่ไม่สมควร เพราะ
เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎร ดังเช่น การออกกฎหมายบังคับเรื่อง
การแต่งกาย เป็นต้น

ดังนั้นในการเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหาร
นครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ และร่างพระราชบัญญัติพระราชกำหนดพหุ
บุริมณฑล พ.ศ. ๒๔๘๗ ของรัฐบาลในครั้งนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงไม่
คาดหมายว่าจะพ่ายแพ้แก่สภาผู้แทนราษฎร เพราะยังคงเชื่อมั่นในอำนาจและอิทธิ
พลของคนที่มีอยู่เหนือสภาผู้แทนราษฎรตลอดมา ด้วยเหตุนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
จึงมิได้เตรียมการแก้ปัญหาล่วงหน้า ครั้นเมื่อร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับของ
รัฐบาลแพ้ต่อสภาผู้แทนราษฎร จึงเป็นเหตุการณ์ที่สายเกินกว่าจะแก้ไข เพราะทุก
สิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญอย่างซัดเซง เมื่อเหตุการณ์เป็น
เช่นนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็จำต้องปฏิบัติตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ เพื่อไม่
ให้เกิดความเสียหายแก่ตนในข้อที่ว่าตนไม่ยอมปฏิบัติตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ นอก
จากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจเชื่อมั่นในอำนาจและอิทธิพลของตนว่ายังคงมีอยู่
ถ้าหากตนลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วก็คงจะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีอีกต่อไป ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงตัดสินใจลาออกจากตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม (๒๔๘๗) ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่ทำให้ตนเอง
ต้องสูญเสียอำนาจทางการเมืองหลังจากที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นเวลา ๖ ปี
(พ.ศ. ๒๔๘๑ - พ.ศ. ๒๔๘๗) ในระยะเวลาต่อมา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้
เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๔๙๐ และอยู่ใน
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นเวลาต่อเนื่องกันถึง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๔๘๑ - พ.ศ. ๒๕๐๐)